

Jurisics unokái

KUTATÁSI ZÁRÓTANULMÁNY A KŐSZEGEN ÉLŐ 14–29 ÉVES FIATALOKRÓL

A kutatásról

A DIÓDATA Szociológiai Kutató és Tanácsadó Iroda az Excenter Kutatóközpont és a SocioScope közreműködésével Kőszeg város Önkormányzatának megbízásából szociológiai kutatást végzett a Kőszegen élő 14–29 éves fiatalok körében azzal a céllal, hogy eredményei segítsék elő a város Ifjúsági Konceptiójának kidolgozását. A standard kérdőíves felvételt kérdezőbiztosaink 2009. március 27. és április 22. között a megkérdezettek lakásán, személyes megkeresés során készítették el. A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala a kutatáshoz használt 250 személyes mintát úgy készítette el, hogy az a Kőszegen állandó lakosként élő 2453 14–29 év közötti fiatal nem és életkor szerint arányosan képviselje. A megkérdezendők kétszer 100%-os pótcímét tartalmazó listája az érintett évjáratokhoz tartozó fiatalokat 10,2%-os arányban képviseli. A véletlen leválogatás révén az alapsokaság bármely tagjának egyenlő esélye volt arra, hogy a mintába vagy a pótmintákba bekerüljön.

A terepmunka során kérdezőbiztosainknak háromszori sikertelen megkeresés után volt lehetőségük a főmintában szereplő személlyel azonos nemű, azonos életkori csoportba tartozó személy pótcímét kérni. Ha a dupla pótcím használata sem vezetett eredményre, akkor a kérdezőnek kellett a két előbbi kritériumnak megfelelő és a megkérdezést vállaló fiatalot találnia az eredeti főcím közelében. A megkérdezett 250 fiatal közül főcímen 156 személyt értek el, pótcímen készült 93 interjú, és mindössze egy személyt kérdeztek kvótás kiválasztással. A kérdezőbiztosok munkáját véletlenszerű kiválasz-

tással ellenőriztük, minden tizedik megkérdezett fiatal elektronikus úton újra megkerestünk és arra kértük, hogy a kérdezés körülményeit, a kérdezőbiztosok munkáját véleményezze. A főmintától való eltéréseket az adatfeldolgozás előtt súlyozással korrigáltuk, így a 250 személy adatait tartalmazó adatbázis életkor és nemek szerinti belső arányai megfelelnek a főcím összetételének.

A kutatás témablokkjainak sorába a javaslatunk alapján, a Megbízóval történt egyeztetés nyomán a következő kérdésblokkok kerültek:

- A fiatalok (és felmenőik) esetleges kőszegi kötődése
- A megkérdezett családháztartásának összetevői, a családnagyság és a jövedelemtulajdonosok
- Lakásuk tagoltsága, komfortossága
- A megkérdezett saját generációjának határai, kortárs baráti körének terjedelme, forrásai
- A megkérdezett elvárásai és elégedettsége a lokális társas terek kapcsán
- Vannak-e stabil találkozóhelyei a megkérdezettnek, ezek elérhetősége, fontosabb jellemzői
- Tanulás-munkavégzés, tények, elképzelések a külföldi tanulás, munkavégzés kapcsán
- Esetleges családi hiteltörlesztéseik emelkedése, megélhetésük szubjektív mérlegelése.
- Jövőképük néhány eleme
- Kőszeggel és Magyarországgal kapcsolatos szubjektív ítéleteik, ill. prognózisuk a város személyükhöz kapcsolható megtartó erejéről

A kutatás kérdőívében e témablokkok eltérő részletességgel szerepeltek. A kétfordulós próbakérdezés első részét magunk végeztük, a második fordulót egy tapasztalt kérdezőbiztos

készítette. Az első próbakérdéskérdést követően kérdőívtervünket néhány kérdéssel kiegészítettük, így alakult ki a munkánkban használt, 29 kérdésből és személyi adatokból álló kérdőív, melyet a megbízóval egyeztetünk. Eredeti elképzeléseinket azért tudtuk kiegészíteni, mert az első próbakérdés nyomán meggyőződünk arról, hogy az interjú 15–20 percesre tervezett hosszát a kiegészítések után sem lépjük túl. A felsorolt témablokkokat követő személyi kérdésekkel a legfontosabb szocio-demográfiai adatokat rögzítettük. Kérdőívünk kiegészítéseként a kérdezőbiztosok jellemezték azt az épületet, amelyben a megkérdezett lakása található.

Eredményeinkről számot adó dolgozatunkban a tartalmilag összefüggő témablokkokat egységes fejezetekben tekintjük át, ahol szükséges utalunk a tanulmány más részeire. A kérdésekre adott válaszokat az elemszám korlátai miatt több kérdésnél is összevontuk. Így jártunk el az életkorok esetében, ahol nem a 16 évjárat szerint tagoljuk a válaszokat, hanem négy évet átfogó életkori csoportokat képeztünk. Hasonló megfontolásokból a foglalkozási csoportokat is összevonva kezeljük. A háztartásokban együtt élő családtagokról megismert elemi válaszokból utólag képeztük azt a családháztartás generációs szerkezetét jellemző változót, amely alkalmas a megkérdezettek saját generációja mellett a velük élő szülők, és a megkérdezettek gyermekeinek együttesét négy, egymást kizáró kategóriában áttekinteni. A zárótanulmányban, az adatok összefüggéseinek vizsgálata során előfordul, hogy csak azoknak a válaszaira építhetünk, akiknek az adott kérdést fel kellett tenni. Ilyen esetekben az elemszámot jelző N után megadjuk az éppen érvényes elemszámot. Az adatok, táblázatok, grafikai megjelenítések címe után az elemszám mellett feltüntetjük, hogy gyakoriság-, vagy %-adatokat, esetenként súlyozott átlagot (x) közlünk.

A kérdezők munkáját Rákli László irányította, az adatfeldolgozáshoz használt rögzítőfile Molnár István munkája. Nekik és a kutatásban részt vevő többi kollégánknak is ezúton köszönjük a vállalt határidőre befejezett, precíz munkát.

Ennek nyomán az elkészült kérdőíveket teljes körűen feldolgozhattuk, hiszen a 250 standard interjúból egyetlen lényeges adat sem hiányzott. Külön köszönettel tartozunk minden kőszegi fiatalnak, akik kérdőívünkre válaszoltak, hiszen elsősorban nekik köszönhető, hogy ezt a kutatást elkészíthettük.

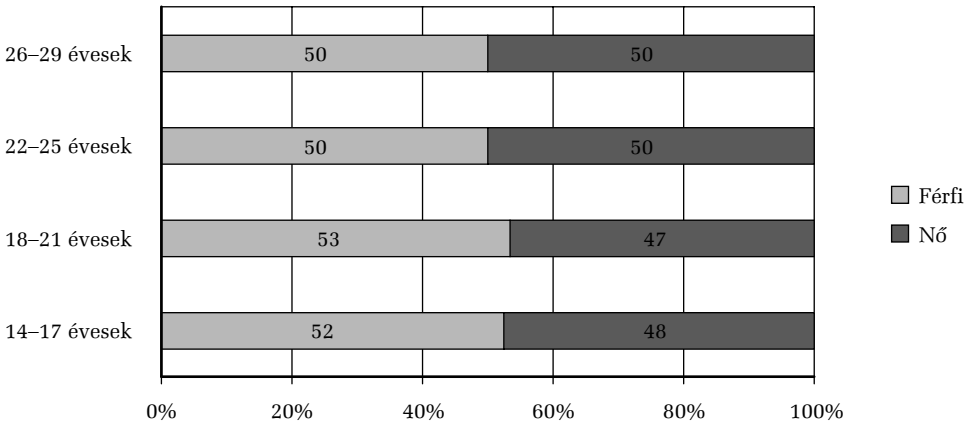
A kőszegi fiatalok alapvető szocio-demográfiai jellemzői

Mielőtt részletesebben belefognánk a kőszegi fiatalok élethelyzetének leírásába, érdemes figyelmet fordítanunk az alapvető szocio-demográfiai jellemzőkre, melyekből megtudhatjuk, hogy milyen alapmegoszlások jellemzőek megkérdezettjeinkre.

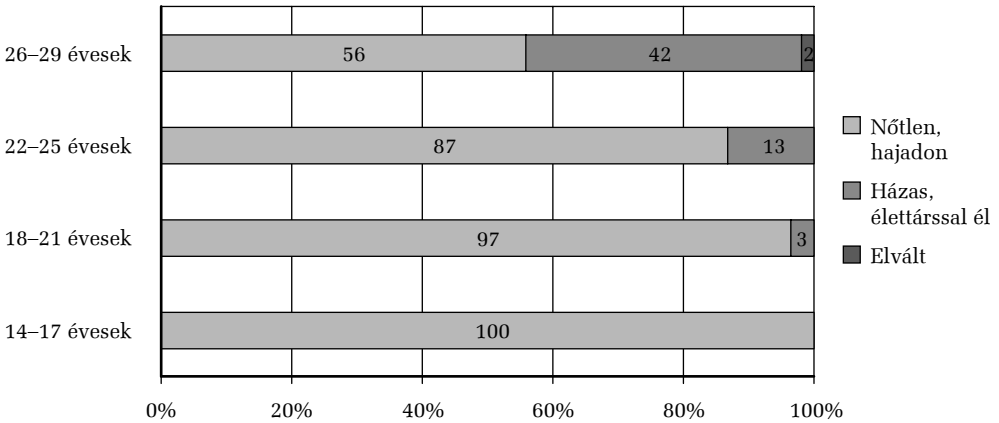
Nemek tekintetében kiegyenlített eloszlást találunk: megkérdezettjeink fele (52%) férfi, másik fele (48%) nő volt. (A Központi Statisztikai Hivatal szerint az országos adatok is nagyon hasonlóak ebben a korcsoportban – 51% férfi, és 49% nő.) (KSH, 2009) Az életkor alapján négy csoportba soroltuk a fiatalokat: a legifjabb 14–17 éves korosztályba tartozott minden harmadik (33%) kérdezett, a 18–21 évesekhez nagyjából minden negyedik (23%), hasonlóan a 22–25 évesekhez (24%), míg a legidősebb korcsoportba tartozó 26–29 évesek a kérdezettek ötödét (20%) alkotják. Láthatóan életkori csoportokon belül is nagyjából fele-fele a férfiak és nők aránya. (1. ábra)

A mintába kerültek túlnyomó többsége (87%) egyedülálló (az országos átlag 71%), valamivel több mint minden tizedik fiatal (13%) házas, vagy élettársi kapcsolatban él, és mindössze egyetlen kérdezett vallotta magát elváltnak. Ebből is következik, hogy nagyon alacsony a kérdezettek között a gyermekesek aránya, csupán kevesebb mint minden tizedik (8%) fiatalnak van gyermeke. Korcsoportok szerint megfigyelhető, hogy csupán a legidősebb korosztályban, a 26–29 évesek körében vannak jelen igazán a házások, ahol negytedes (42%) súlyt képviselnek. (2. ábra)

1. ábra. Nemek aránya a korcsoportokban

2. ábra. Családi állapot szerinti megoszlás a korcsoportokban

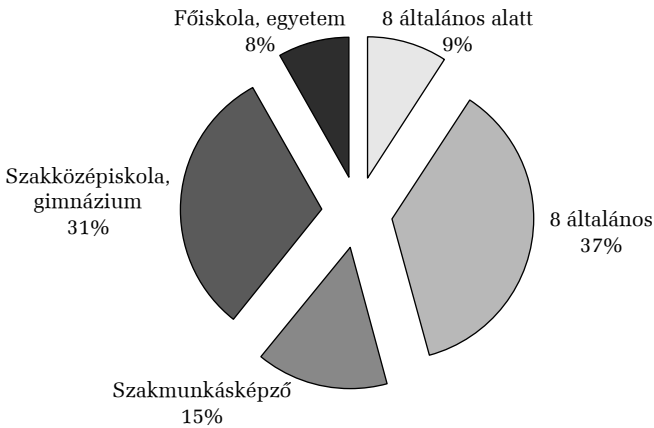

Jellemzően a nők korábban házasodnak, ugyanis körükben a teljes 14–29 éves korcsoportra vetítve kétszer annyi házast találunk, mint a férfiak között. Hasonló eredményt találunk a gyerekszám és a nem összefüggésében, jellemzően a nőknek inkább van – velük egy háztartásban élő – gyermekük, mint a férfiaknak, illetve elmondható, hogy míg a fiatalabb korcsoportokban szinte egyáltalán nem számoltak be gyerekekről, addig a 26–29 évesek csoportjában minden negyedik kérdezettnek (25%) van egy vagy több gyermeke.

A kérdezettek iskolai végzettsége az életkori sajátosságokból adódóan kevésbé informatív

(ti. a 14–29 éves korcsoport tagjainak töredékénél számít a jelenlegi iskolai végzettség véglegesnek). Az Ifjúság2008 gyorsjelentése is megállapítja, hogy az oktatás expanziója tovább folytatódott, az ezredfordulóhoz képest a 25–29 évesek korcsoportjában megnégyszereződött a jelenleg is tanulók aránya. (Bauer–Szabó, 2009) Mindezzel együtt megállapítható, hogy a kérdezettek 45%-a legfeljebb az általános iskolát végezte el, szakmunkásképzőt 15%-uk, közel minden harmadik (31%) kérdezett érettségizett, és nyolc százalék diplomával is rendelkezik. (3. ábra)

3. ábra. Iskolai végzettség szerinti megoszlás

A kőszegen élő fiatalok családi és lakásviszonyai

A megkérdezett fiatalok közül csak három százalék él egyszemélyes háztartásban. Meghatározó többségük (88%) 2, 3, 4 és 5 személyes családokban él, melyekben elsősorban szülő(k), közülük is elsősorban anyjuk, testvérek, élet- és házastársak, más rokonok, elvétve (mindössze 2% esetében) a rokoni kapcsolatokon kívüli személyek alkotják a kőszegi fiatalok otthoni környezetének mindennapos kapcsolati hálóját. A családháztartásokban együtt élő szereplők számán túl ismerjük a jelen lévő személyek részletes felsorolását. Ennek alapján, az adatfeldolgozás egyik első lépéseként, megalkottuk a családok generációs szerkezetének négy kategóriáját. Ezek alapján elkülöníthetjük, hogy a kőszegi fiatalok háztartásaiban szülők, gyermek(ek), ill. élet- és házastársak is jelen vannak-e.

Az új változót két esetben nem számolhattuk ki, mert a mintába olyan fiatalok is bekerültek, akik állami intézetben nevelkednek, így rájuk vonatkozóan nem értelmezhető a kérdés. Ily módon a háztartások generációs szerkezetéről 248 esetben jutottunk adatokhoz. Arányuk az 1. táblázat szerinti átfogó képet mutatja.

A négy kategória arányait érdemes két párban szemlélnünk. Egyfelől átláthatóvá válik, hogy a kőszegi fiataloknak mindössze 17%-a él önálló háztartásban, bő négyötödük a szüleivel közös családháztartás tagja. A saját gyermeküket nevelő (két- és háromgenerációs háztartásokban élő), mindössze kilenc százalékot kitevő fiataloknak közel fele szüleivel él. Ez arra utal, hogy a gyermekneveléssel járó felelősséget, kötelezettségeket vállaló fiatalok jelentős arányban nem tudnak vagy valamilyen okból nem akarnak a szülői házból elköltözni. Erre célszerű lesz akkor emlékeznünk, amikor a lakások komfortelemeit

1. táblázat. A családháztartások generációs szerkezete (N = 248, %)

	%
Felmenő kétgenerációs (szülővel, gyermektelen)	79
Egygenerációs (sem szülő, sem saját gyerek)	12
Gyermekek kétgenerációs (saját gyermekkel, szülő nélkül)	5
Háromgenerációs (szülővel, gyermekkel)	4
Σ	100

vetjük egybe a háztartások generációs szerkezetével.

Azt feltételeztük, hogy a családháztartások generációs szerkezete erősen kapcsolódik az életkorhoz. Nézzük, az életkorban előre haladva miként változik a generációs struktúra! (2. táblázat)

Félkövről kiemeléssel azokat a cellákat jelöltük, amelyekben az átlagot markánsan meghaladó arányokat találtunk. Az első két életkori csoportban elvéve fordulnak elő olyan fiatalok, akik kiváltak a szüleik családháztartásából, és még a 22–25 évesek körében is a községi fiatalok egészét jellemző, 80% a szülői háztartásban élők aránya. A megkérdezettek legidősebb életkorcsoportjában a 25 évnél idősebbek körében találunk jelentős arányváltozást, itt 58%-ra csökken a szüleikkel közös háztartáshoz tartozók súlya. Ebben az életkori sávban viszont az átlag kétszerese a szüleikkel és saját gyermekeikkel élő, háromgenerációs családok előfordulása.

Az eddigiek nyomán a fiatalok számottevő arányú önállósodásának fordulópontját a 25. életév táján kell kijelölnünk. A felnőtté válást újabban már nem tudjuk leírni egyenes vonalú folyamatként, az életesemények jelentős részét igen sokszor a visszafordíthatóság jellemzi. Az első munkába lépést követően újra diákká válhatnak a fiatalok, elköltözhetnek otthonról, majd ismét a szülői ház falai közé költözhetnek, hosszabb párkapcsolatot követően rövidebb-hosszabb ideig ismét egyedül élhetnek, de a gyermekvállalás nyomán kialakult új élethelyzet megfordíthatatlan.

Az egyenes vonalú, szekvenciális fejlődés elméletének hívei a hatvanas években még csupán „szerep-moratóriumként” jellemezték az eltérő társadalmi szerepek, életre szóló következmények nélküli kipróbálásának lehetőségét. Ma már egyre nyilvánvalóbb, hogy a különböző életesemények megfordíthatósága, újrajátszása a fiatalok felnőtté válásának bonyolultabb folyamatát jellemzi. Ebben egy-egy visszalépés nem az ideáltipikus „felnőtt” státus felé haladás átmeneti megtorpanását jelenti, hanem a felnőtté válás egészének egymást keresztező szálakból szerveződő szövevényét. Ugyanakkor ha egy ifjúból szülő lesz, az olyan új életminőséget jelent, és ezzel együtt felelősséget, életformaváltást követel, amelyet a szélesebb társadalmi környezet és a szűkebb szubkulturális közeg egymástól eltérő reakciói esetében sem lehet konfliktusmentesen visszafordítani. Somlai Péter ezt tömören így jellemezte: „Ha az embernek gyereke van, akkor gyereke van... Ha az ember egyszer szülővé vált, akkor onnantól kezdve szülő.”²

Az eddigieket együtt szemlélve azt kell mondanunk, hogy ez a váltás még a 22–25 évesek csoportjában is mindössze 25% esetében következett be, a náluk fiatalabbak körében pedig csak elvéve találunk olyanokat, akiket a másokért viselt felelősségvállalásuk alapján felnőttek tekinthetünk.

A felnőtt státus gyermeknevelés vállalásában tetten érhető indikátorát nem véletlenül találjuk ilyen alacsony előfordulásúnak. Szóloban természetesen elvéve vállalnak gyermeket a fiatalok, és házastársi, tartós párkapcsolat

2. táblázat. A háztartások generációs szerkezete életkori csoportok szerint (N = 248, %)¹

	felmenő 2 generációs	1 generációs	2 generációs gyerekekkel	3 generációs szülővel, gyerekekkel	Σ
14–17 éves	95	4	–	1	100
18–21 éves	86	9	3	2	100
22–25 éves	76	19	2	3	100
26–29 éves	50	24	18	8	100
Σ	79	12	5	4	100

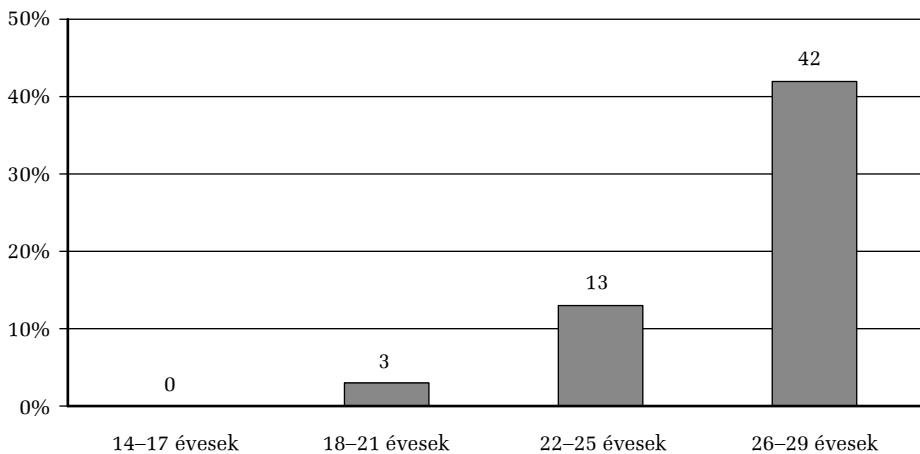
lati helyzetben igen kevesen élnek közülük. A megkérdezettek egészében véve is csupán 18%-a él tartós párkapcsolatban (élettársi, vagy házassági kapcsolatban), és az életkor szerinti tagoltság mentén erősen eltérő arányokat találtunk. Ezt az összefüggést mutatja a 4. ábra oszlopdiagramja.

A legfiatalabb évfázati csoportokban elvéve feltűnő párhelyzeteket egyértelműen a véletlen hatásának tekinthetjük. Elsőként a 22–25 év közöttiek esetében beszélhetünk arról, hogy körükben már számottevő arányban fordulnak elő párkapcsolatban élő fiatalok. Mindössze a

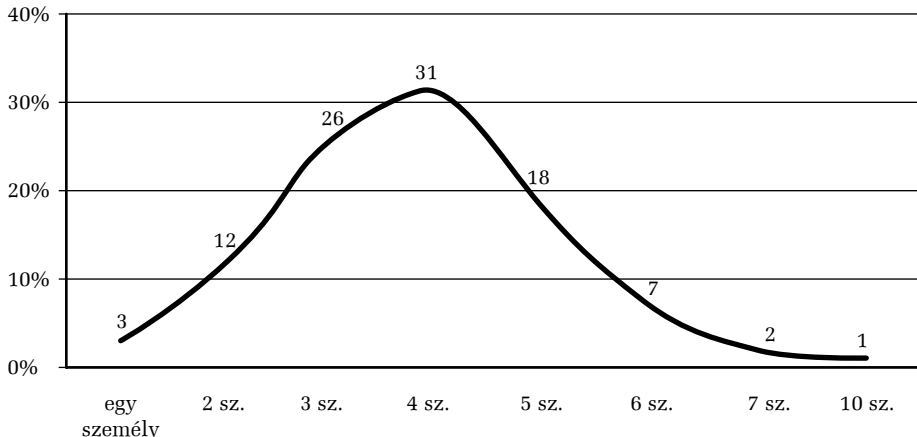
legidősebb korcsoportban, a 25 év felettiek körében találunk ugrásszerű emelkedést. A párhelyzetben élők súlya még ebben az évfázati csoportban sem éri el csoporthoz tartozók 50%-át. Ilyen párkapcsolati arányok mellett az lenne a feltűnő, ha az első táblázatban látott, összesen 26%-nál magasabb arányban találnánk családjaikban gyerekeket.

Mint azt e fejezet elején említettük, érdemi arányban a 2, 3, 4 és 5 személyes háztartások fordulnak elő a megkérdezettek körében. A részletes tagolást feltüntető 5. ábra a minta egészében tapasztalt családnagyság-arányokat mutatja.

4. ábra. Tartós párkapcsolatban él, az életkori csoportok szerint (N = 250)³

5. ábra. A háztartásokhoz tartozó személyek száma (N = 247)

A különböző nagyságú családok arányait feltüntető, balra eltolt haranggörbe két részre tagolható. Egy és hat személy között közel szabályos, markánsan balra, az alacsonyabb családháztartás-létszámok irányába eltolt képet látunk. Ez a görbe a leggyakoribb, négytagú családok mellett az ennél kisebb, ill. az ennél nagyobb családháztartások előfordulását 41:28%-osnak mutatja. Ennek a féloldalasságnak megfelelően a görbe jobb oldalán az öt személynél nagyobb családok esetében csak 10% alatti előfordulásokat látunk. Mindez az átfogó képnél tagoltabb elemzésekben olyan véletlenszerű eredményekhez vezetne, ami indokoltá teszi, hogy ezeket a továbbiakban a négy személyes háztartásokkal összevonva kezeljük.

A családháztartások nagyságának tagoltságát több metszetben is megvizsgáltuk, ezek közül érdemi összefüggést a háztartások generációs szerkezete és a családokban együttélők száma között találtunk. Ezt a kapcsolatot tartalmazza a 3. táblázat.

Az átlagtól markánsan eltérő cellatartalmakat ebben a táblázatban is kövér kiemelésekkel jelöltük. A kőszegi fiatalok legnagyobb csoportja – a szüleikkel kétgenerációs háztartásban élő 197 személy – a családnagyság tagoltságát egészében véve meghatározónak bizonyult. Olyan kevéssé térnek el az összképtől, hogy csoportjukban egyetlen kiemelést sem kellett használnunk,

A generációs szerkezet többi csoportjában viszont szükségessé váltak a kiemelések. A gyermektelen, egygenerációs háztartásokban az egy- és a kétszemélyes családnagyság haladja meg jelentősen az átlagot. A gyermekükkel élő,

kétgenerációs háztartásokban a domináns, háromszemélyes családnagyság közel kétszerese az átlagos előfordulásnak. A kérdezettek legkisebb, mindössze kilencszemélyes csoportjában, a háromgenerációs háztartásokban pedig a négy személynél is nagyobb családok kiugró súlyára kell figyelniük.

Táblázatunkban már ránézésre is igen erős keresztkapcsolatra utal a kiemelt cellatartalmak diagonális elrendeződése. A szignifikancia szintre utaló adatokat jegyzetben megadtuk, de ez még nem indokolná a táblázaton belüli keletes kiemelést. A kerettel jelölt tizenöt cella megkülönböztetése azért vált fontossá, mert az idetartozó megkérdezettek (50 személyt átfogó) csoportjaiban zajlik a felnőtté válás hol harmonikus, hol ellentmondásokkal terhelt folyamata. Ők élnek abban az életfázisban, amelyben a saját háztartás megteremtése vagy annak megoldhatatlansága és a gyermekvállalásról hozható súlyos döntések egyaránt előfordulnak. Ezekben a csoportokban többen már döntöttek – vagy éppen döntési helyzetben élnek –, néhányan még csak tervezgetik döntéseiket, mások pedig erős „öncenzúrával” tervezni sem mernek.

Amit a felnőtté válásról korábban írtunk, azt itt, a kőszegi fiatalok az elhatárolt háztartásszerkezet-csoportokban élük át mindennapos valóságként, ez tette indokoltá kiemelésüket. A szüleikkel élő többség még csak készül életének erre a szakaszára, esetleg nem is látja át, hogy az évek múlásával ehhez az életszakaszhoz kerül egyre közelebb.

Az eddigiek alapján azt kell mondanunk, hogy a kőszegi fiatalok jelentős többsége objektív kényszerek nyomán még nem jutott el az önál-

3. táblázat. A családok nagysága a háztartások generációs szerkezete szerint (N = 247, %)⁴

		1 személy	2	3	4	4 felett	Σ
Felmenő 2 generációs	n = 197	–	9	27	36	28	100
1 generációs	n = 29	28	45	10	7	10	100
2 generációs gyerekekkel	n = 12	–	8	42	25	25	100
3 gen. szülővel, gyerekekkel	n = 9	–	–	22	22	56	100
Σ		3	13	26	31	27	100

lósodás lehetőségéig, és csak igen kis részüket terheli a saját gyermekükért viselt ellátási, gondoskodási kötelezettség. Életprogramjuk fontos mozzanata, hogy olyan körülményeket hozzanak létre, amelyben ezt a felelősséget vállalhatják. E programnak kétségkívül az egyik legnehezebb része az olyan lakáskörülmények kialakítása, amelyben a gyermekvállalás és a személyes intimitás iránti igényeik egyaránt beteljesülhetnek. A megkérdezettek lakáshelyzetének vizsgálata során ez utóbbi szempontot is figyelembe vettük. Ennek megfelelően a lakások nagyságát, komfortosságának több összetevőjét és a lakáson belüli saját tér létét egyaránt vizsgáljuk.

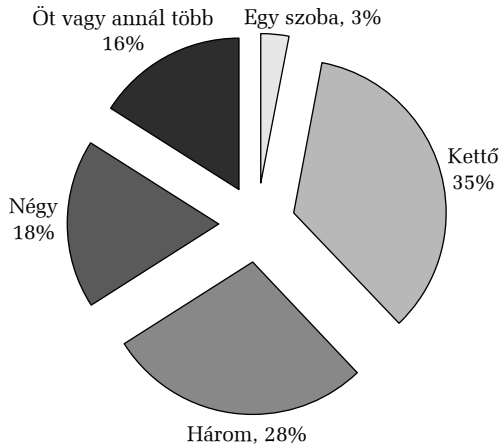
A lakásviszonyok jellemzőinek köréből adatokkal rendelkezünk a lakó- és fürdőszobák számáról, az erkélyek, ill. teraszok, a kertek/tetőteraszok és a lakásokhoz/házakhoz tartozó garázsok léteiről, továbbá arról, hogy van-e a fiataloknak saját (döntően általuk használt) lakószobájuk. Adataink kisebb részét finommetsetekben is értelmeznünk kell, többségüket a főbb tendenciák bemutatásával tekintjük át. 6. ábránk a lakószobák számát ismerteti.

A megkérdezettek többsége arról számolt be, hogy lakásukban (házukban) tagolt lakóövezet van (és többnyire nem is éppen csak tagolt, hiszen 62% a legalább három lakószobából álló otthonok aránya). Ezzel szorosan összefügg, hogy egyszobás lakásról/házról sokkal ritkábban (3%) szóltak a válaszok, mint négy-öt szobás (18, ill. 16%) otthonokról. A hazai kutatási eredmények adatai szerint általános jelenség, hogy a fővárostól a kisebb települések felé haladva emelkedik a lakóingatlanok alapterülete és szobaszáma. Saját eredményeink sorából összevetésre alkalmasak a főváros „jobb” kerületei közé tartozó 14. kerületben, Zuglóban megismert adatok, ahol az ott élők többsége akkor is zuglói lakos szeretne maradni, ha valamiért szívesen költözne másik lakásba.

Az egybevetés kedvéért nézzük együtt a két adatsort! (4. táblázat)

Kőszegen a három szobából álló otthonokig minden lakásnagyság ritkábban fordul elő, mint Zuglóban, az ennél több lakószobából álló lakások viszont Kőszegen magasabb arányúak. Ez legalább annyit jelent, hogy a kőszegi fiata-

6. ábra. Lakószobák száma a megkérdezettek lakásában (N = 249)

4. táblázat.

	Egy szoba	Két szoba	Három szoba	Négy szoba	Több szoba
Zugló, 2007	8%	47%	35%	7%	3%
Kőszeg, 2009	3%	35%	28%	18%	16%

lok otthonai tagoltabbak, differenciáltabb lakáshasználat lehetőségét kínálják, mint amit a zuglói fiatalok körében megismertünk.

A komfortelemek vizsgálatát a fürdőszobával kezdtük. A három válasziány miatt 247 megkérdezett válaszait használjuk. Valamennyien fürdőszobás lakásban élnek, melyek közül 26% dupla komfortos. Ezek elsősorban a magasabb szobaszámú lakások jellemzői. A lakások tagoltsága és a fürdőszobák száma közötti kapcsolatot az 5. táblázat foglalja össze.

Táblázatunk alapján több mozzanatot kell kiemelnünk. Túl azon a már ismertetett tényen, hogy akik válaszoltak a kérdésre, valamennyien fürdőszobás otthonokban laknak. A legkevésbé tagolt lakásokhoz egyetlen kivételtől eltekintve egy fürdőszoba tartozik. Három

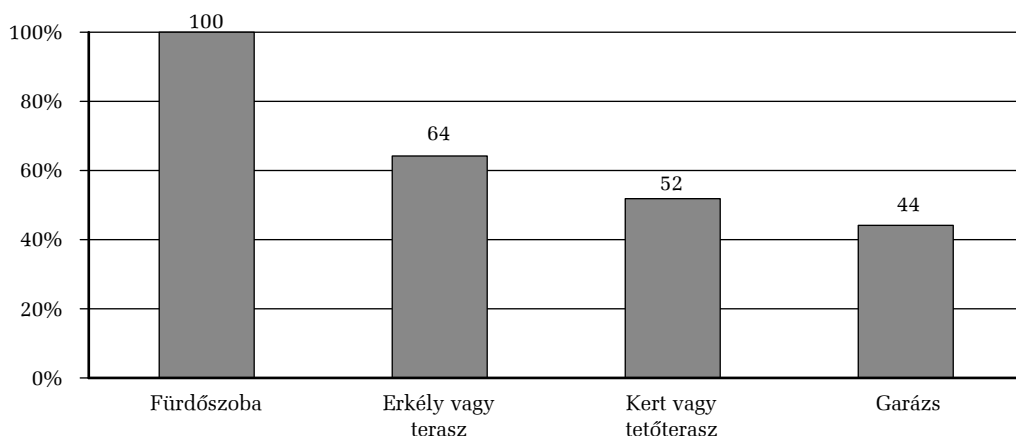
lakószoba esetén még mindig csak elvétve találunk két fürdőszobát. Az ennél osztottabb otthonokat viszont többségükben dupla komforttal építették, vagy ilyenné alakították át. Mindez a törekvést jellemzi, hogy a tagoltabb lakásokban élő, nagyobb létszámú családok tagjai egyidejűleg több fürdőszobához férheszenek hozzá.

Ezt követően a fürdőszobákat a további komfortelemekkel együtt akarjuk kezelni, ezért beérjük a kétpólusú megközelítéssel: van fürdőszoba egy fiatal lakásában, vagy nincs. Ugyanúgy, mint az otthonok kényelmét, használhatóságát emelő, további lakástartozékok esetében. A fürdőszoba, az erkély vagy terasz, a kert vagy tetőterasz, és a garázs előfordulását közös oszlopdiagramon mutatjuk be. (7. ábra)

5. táblázat. A fürdőszobák száma a lakások (házak) szobaszáma szerint (N = 246, %)⁵

		egy fürdőszoba	kettő	Σ
Egy szoba	n = 8	100	0	100
Kettő	n = 85	99	1	100
Három	n = 68	88	12	100
Négy	n = 45	47	53	100
Négynél több	n = 40	20	80	100
Σ		74	26	100

7. ábra. A lakások (házak) kényelmét szolgáló komfortelemek előfordulása

Az összképről azt kell mondanunk, hogy nemcsak a fürdőszobák előfordulását tekinthetjük kedvezőnek, hanem a figyelemmel kísért további komfortelemek is magas arányban tartoznak a megkérdezettek otthonaihoz. Még a jellegzetesen hiánycikknek számító garázs is a lakások/házak közel felében a családok rendelkezésére áll. Ez nemcsak a járművek állapotának megkímélését teszi lehetővé, de azzal is növeli a komfortosságot, hogy sokféle tárolási célra is alkalmas helyet biztosít a családoknak.

Az így áttekintett alaphelyzet arról még nem ad felvilágosítást, hogy ezen belül egy-egy lakásban a négy figyelemmel kísért komfortelem összehadódó hatása mennyire teszi kényelmesebbé, használhatóbbá a megkérdezettek otthonait. A megkérdezettek különböző csoportjainak összehasonlításához olyan mérőszám szükséges, amely egyetlen adattal jellemzi a fenti ábra oszlopaiban megjelenő információkat. Ennek a követelménynek a négy komfortelem előfordulásának átlaga ($\bar{x}$) minden szempontból megfelel. Ez a mutató elméletileg 0 és 4 közötti értékeket vehet fel, és képes a mintában szereplők csoportjainak tömör jellemzésére. (6. táblázat)

A lakások/házak komfortelemeinek együttes előfordulását jellemző mutató a szobaszámok emelkedése mentén a négyszobás otthonokig egyre nagyobb lépésekkel emelkedik. Az ennél nagyobb szobaszámok esetében viszont már nem találunk érdemi eltérést. Az ötszobás vagy ennél is tagoltabb otthonokhoz praktikus módon azonos mértékben tartoznak a vizsgált komfortnövelő lakáselemek, mint amit a négyszobás lakásoknál láttunk. Ez azt jelzi, hogy lakóik már a négyszobás lakások/házak esetében is szinte mindent megépítettek, kialakítottak azokból a komfortelemekből, amelyeket kutatásunk során figyelemmel kísértünk. És ez a

megkérdezettek 34%-ára jellemző, amit a magyar körülmények ismeretében méltán tekintethetünk magas aránynak.

A lakáskörülmények közül még egy olyan mozzanatot vizsgáltunk, amelynek szerepe lehet az otthonosság kialakításában. Ez a saját (vagy döntően a megkérdezett által használt) szoba. Nézzük, mennyire áll rendelkezésre a kőszegi fiatalok lakásaiban olyan tér, amely az eltérő mértékű, de mindig meglévő családi nyilvánosság mellett is a saját „felségterület” intimítását nyújthatja. A kérdésre válaszoló 248 megkérdezett 67%-a állította, hogy lakásukon belül van saját szobája, 30%-uk egy családtaggal közös szobát használ, és csak három százalék állította, hogy több családtaggal közösen használt szobája van otthonukban.

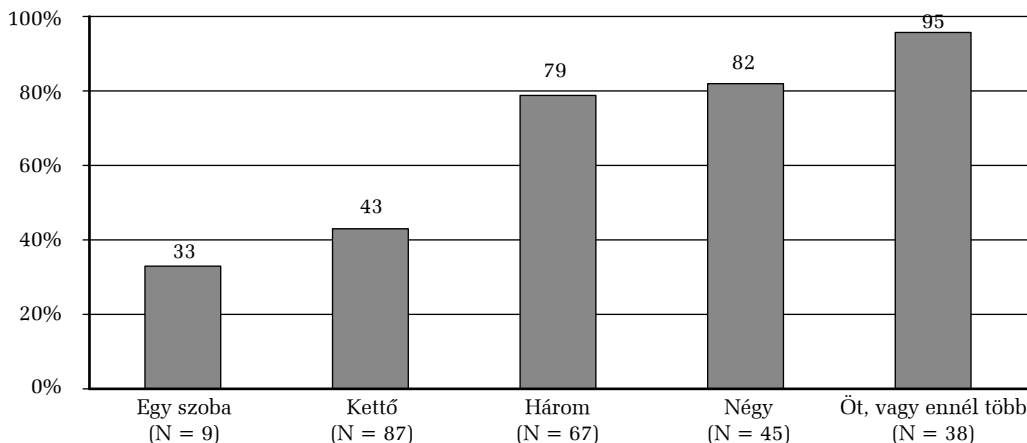
Ez a lehetőség természetesen nem azonos mértékű a különbözőképpen tagolt lakások esetében. A szobaszám mentén már csak a saját szoba lehetőségét vizsgáltuk, hiszen ilyen lakásban él a megkérdezettek jelentős többsége. A szobaszám és a saját szoba összefüggését a 8. ábra oszlopdiagramja szemlélteti.

A lakások szobaszáma mentén a saját szoba előfordulási arányai a háromszobás lakásokig jelentős lépésekkel emelkednek, majd az ennél több szobából álló otthonoknál már csak kisebb ütemben nőnek. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy a háromszobás vagy ennél is tagoltabb lakásokban élő megkérdezettek domináns többségének rendelkezésére áll a családon belüli intim szféra. A különböző szobaszámokra jellemző elemszám alapján az is egyértelmű, hogy a kőszegi fiatalok jelentős hányada (62%) ilyen lakásokban lakik.

A lakásviszonyok jellemzéséből nem hagyhatjuk ki a családok generációs szerkezetének és a saját szoba adottságának összefüggését.

6. táblázat. Négy komfortelem előfordulása a szobaszám szerint (N = 249, x)

Szobaszám	1	2	3	4	4 felett	Együtt
N szobaszámonként	9	87	69	45	39	249
Komfortelemek	1,30	1,92	2,58	3,45	3,37	2,59

8. ábra. A saját szoba biztosított, a lakások (házak) szobaszáma szerint (N = 249, %)⁶

(7. táblázat) A saját szoba arányin túl beillesztettük a komfortelemek átlagát tartalmazó mutatót is, így együtt szemléltethetjük, hogy a négy családszerkezet-típust milyen mértékben jellemzi az önálló szoba használata, és milyen összetettségű komfort.

A kétszempontú táblázat nyomán egyértelmű, hogy a családháztartás generációs szerkezetével erősen összefügg mindkét figyelemmel kísért jelenség. Elsőként azt kell kiemelnünk, hogy mindkét szempontból a szüleikkel élő, gyermektelen fiatalokat találtuk a legjobb helyzetben. Csoportjuk súlya olyan magas a teljes mintában, hogy eredményeink egészét is nagymértékben meghatározza.

Náluk csak kevéssel rosszabbak a háromgenerációs háztartásokban szüleikkel és gyermekeikkel élő fiatalokra jellemző adatok. Ez a csoport viszont a teljes minta legkisebb részét alkotja, így viszonylag jó körülményeik alig befolyásolják az összképet.

Az önálló háztartásban élő megkérdezettek közül a gyermekteleneknek jelentősen gyakrabban van saját szobájuk, mint a gyermeket nevelő fiataloknak. A komfortelemek mutatója ebben a két csoportban egyaránt jelentősen elmarad a minta egészét jellemző átlagtól. A csoportnagyságok alapján azt mondhatjuk, hogy az átfogó adatokra közepes mértékű hatást gyakorolnak.

Ezek az adatok együttvéve azt jelzik, hogy a kőszegi fiatalok addig élnek a legjobb lakásviszonyok között, ameddig nem szánják el magukat a saját háztartás megteremtésére. Amikor viszont elhagyják a szülői házat, az addig megszokottól rosszabb lakásviszonyok közé kerülnek. Jó esetben ez a visszalépés csak átmeneti, mert az első saját lakásból előbb-utóbb továbbléphetnek egy jobb feltételeket biztosító otthonba. Azért fogalmazunk feltételes módban, mert az első önálló otthonból visszatérhetnek szüleik lakásába is. Tegyük hozzá: főleg azok, akik időközben nem váltak szülőkké.

7. táblázat. Van saját szobája, a család generációs szerkezte szerint (N = 247, %, x)⁷

		Saját szoba	Komfortelemek (x)
Felmenő két generációs családban	n = 196	74	2,74
1 generációs	n = 30	50	1,98
2 generációs, gyerekkel	n = 12	17	1,99
3 generációs, szülővel, gyerekkel	n = 9	56	2,45
Σ		67	2,60

Saját generáció, barátok, törzshelyek a kapcsolattartásban

A megkérdezettek közül mindenkinek volt véleménye arról, hogy mely korosztályok tartoznak saját generációjához. A 250 fiatal válaszainak megoszlását így jellemezhetjük. (8. táblázat)

Az adatsor szélső kategóriáiban (a mintába tartozóknál ifjabb, és idősebb generációs határok) a fiatalok válaszai élesen eltérnek. Elvértve találtunk 14 évnél fiatalabb válaszokat, ugyanakkor a felső kormetszésnél idősebbeket kilenc százalék jelölt korosztályához tartozónak. Ez a válaszadói magatartás jelzi, hogy a megkérdezettek az életkorban inkább felfelé igazodnak, ha generációjuk életkorát kívánják meghatározni. Az életkori csoportok és a korosztályhatárról megismert válaszok összefüggését ismerhetjük meg a 9. táblázat alapján.

A táblázatban minden életkori csoport esetében kövér kiemelések jelzik a leggyakoribb válaszokat. A diagonálisan végigfutó arányok azt mutatják, hogy a megkérdezettek valamennyi korcsoportjában elsősorban azt tartják magától értetődőnek, hogy generációjuk a velük egykorúakból áll. És egyben azt is jelentik, hogy a „saját generáció” nem üres absztrakció a számukra, döntően az életkorban legközelebb állókkal vállalnak korosztályi közösséget. Ennek a közösségvállalásnak van egy „életkori gettó” karakterű következménye is. Szűkre szabja azt

az életkori metszetet, amelyben kialakul a mintakövetés, az ideálok és a viselkedésminták átvétele.

A követhető, átvehető minták lehetséges körét tágíthatja a válaszokban tettenérhető, következő tendencia, amelyre a szürke alaptónusú cellák adatai utalnak. A csoportonként második leggyakoribb válasz minden esetben az életkorban közvetlenül felettük járókra mutat. Azt jelzi, hogy a megkérdezettek nemcsak egészében véve, de életkor szerint tagolva is „felfelé igazodnak”, a kevéssel idősebbekkel szívesen vállalnak generációs közösséget. Találunk fiatalabb életkorúakat megjelölő válaszokat is, de lényegesen kisebb arányban.

Ez utóbbi tendencia alapján azt mondhatjuk, hogy a kőszegi fiatalokban erős késztetés él a pár évvel idősebbekkel való közösségvállalásra is. Ez minden korosztályból elsősorban azokat jellemzi, akik az életkorban előttük járók törekvéseiben, élethelyzeteiben olyan mozzanatokat látnak, amelyek előbb-utóbb őket is jellemezhetik. Úgy gondoljuk, hogy az ilyen „felfelé igazodás” semlegesítheti a fiatalok körében kialakult életkori gettó hatásait. Az idősebbekre mutató válaszarányok éppen abban a két korcsoportban a leggyakoribbak (40, ill. 37%), amelyben a leggyakoribb az első munkahely megszerzése. Egyrészt azok körében, akik a középfokú végzettség megszerzését követően nem tanulnak tovább, és rövidebb-hosszabb keresgélés után

8. táblázat. Milyen életkorúakat tartanak a saját korosztályuk tagjainak (N = 250, %)

14 év alatt	14–17	18–21	22–25	26–29	29 év felett
2	23	20	29	17	9

9. táblázat. A saját korosztály meghatározása életkori csoportok szerint (N = 249, %)^a

	14 év alatt	14–17	18–21	21–25	26–29	29 év felett	Σ
14–17 éves	5	65	22	8	–	–	100
18–21 éves	–	7	45	40	8	–	100
22–25 éves	–	–	7	63	22	8	100
26–29 éves	–	–	2	12	49	37	100
Σ	2	23	20	29	17	9	100

sikerül elhelyezkedniük. A munkahelyszerzési törekvések második hulláma a 25. életév betöltése után jellemző, amikor már a felsőfokú végzettségűek is mind többen meglik helyüket a munkaerőpiacon.

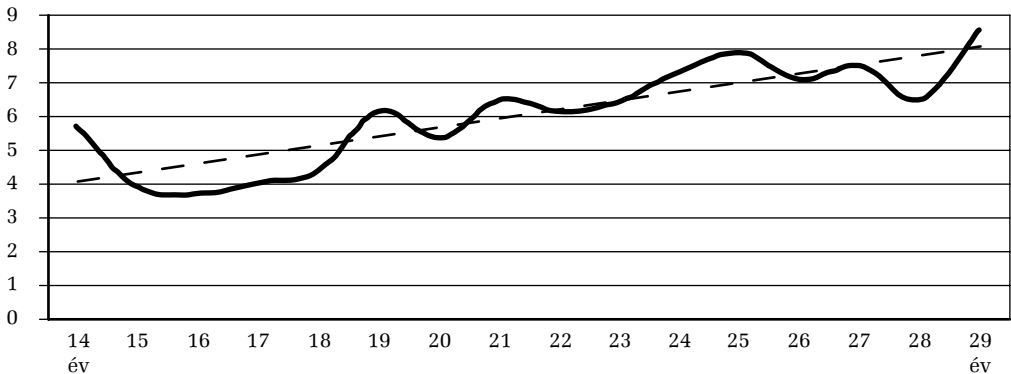
Következő lépésként bemutatjuk, hogy a saját generáció életkoráról megismert, gyakran életkortól életkorig megjelölt válaszaiból milyen sáv szélesség adódott a különböző korú fiatalok esetében. A válaszokban átfogott évjáratok számából átlagot ($\bar{x}$) számítottunk, amely alkalmas arra, hogy minden életkort vagy életkori csoportot egyetlen, összehasonlítást is lehetővé tevő adattal jellemezzem. Az egyes életkorokhoz tartozó adatoknak a trendvonal körüli 5,64 és 8,56 közötti hullámzását a 9. ábra diagramja ábrázolja.

A válaszokból megismert sáv szélesség finomszerkezetét szemlélve láthatjuk, hogy a ten-

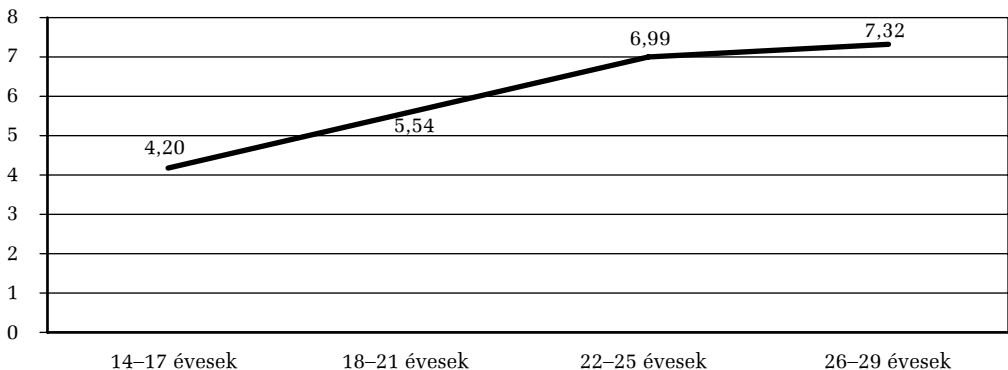
denciájában szélesedő életkori sáv korántsem egyenletesen nyílik, és a trend az évjáratok kisebb-nagyobb kilengéseit összegző egyszerűsítés. Az életkor és a sáv szélesség kapcsolatát a négy életkori csoportra jellemző átlagokból megrajzolt grafikonnal követhetőbbé tettük. (10. ábra)

A négy korcsoporthoz tartozó grafikon adatai jól érzékeltetik, hogy az életkori sáv a 25. életévig egyenletesen szélesedik, az ennél idősebbek látóterében pedig már nagyjából azonos mértékben szóródnak a saját generációnak tartott életkorok. Ez a fordulópont azt jelzi, hogy hozzávetőleg eddig az életkorig tart az a folyamat, amelyben a fiatalok kapcsolatrendszerébe bekerülnek az egyre idősebbek. Innen kezdve a korosztályuk terjedelméről szóló álláspontjaik már stabilizálódnak.

9. ábra. A generációs sáv szélessége életkor szerint ($N = 250$, $\bar{x}$)

10. ábra. A generációs sáv szélessége életkori csoportok szerint ($N = 250$, $\bar{x}$)

A „saját korosztály” konkrét tartalmát jelzi az, ahogyan a megkérdezettek a generációjukhoz tartozó barátaikról beszámoltak. Csak nyolc fiatal állította, hogy nincsenek barátai a saját korosztályában. Ennek nyomán 242 megkérdezett baráti körének terjedelmét ismertethetjük. Az összképet a 10. táblázat adatsorával foglalhatjuk össze.

A válaszokból kirajzolódó alaphelyzethez egyetlen megjegyzést kell fűznünk. A megkérdezettek nagy valószínűséggel a „barátok” kifejezést jó vagy közeli ismerősnek értelmezték. Azért kell erre gondolnunk, mert azokban a kutatásokban, amelyekben a barátokat a titoknélküliséggel, a nehéz helyzetekben várható segítséggel meghatároztuk, ezeknél az arányoknál sokkal többen számoltak be egy-öt barátról, és sokkal kevesebben ötnél többről. Amikor erre nem volt módunk, akkor pedig a mostani válaszmegoszláshoz közeli eredményeket látunk. Ezért a válaszokat azzal a megszorítással kell kezelnünk, hogy azok most nem a mélyen elkötelezett, érzelmi színezettel átszőtt kötődésekről szólnak.

A számításba vehető, szocio-demográfiai kérdésekkel készült keresztábrázatok nem mutatnak érdemi eltéréseket a megkérdezettek baráti körének terjedelmében. Korábbi tapasztalataink alapján feltételeztük, hogy egy másik csoportképző tényező, a törzshelyek mentén érdemi eltéréseket találhatunk. Ez a hipotézisünk csak

töredékesen bizonyult tarthatónak. A húsznál több barátról szóló válaszok arányai valóban jelentősen eltérnek a törzshelyekről szóló „több is, az egy, és az egy sem” válaszok mentén. De kizárólag a legszélesebb baráti körről szóló válaszok esetében. Így értelmetlen lenne a teljes keresztábrázatot bemutatása. Ebből az összefüggésből egyetlen adatsort emelünk ki, azt, amelyenél valódi különbséget találtunk. (11. táblázat)

A félkövér kiemelésekkel azt jeleztük, hogy nagy különbséget találtunk a törzshelyekről eltérően beszámoló fiatalok kiterjedt baráti körének arányában. De csak a baráti kör e sávjában. A kevesebb barátra utaló válaszok már korántsem térnek el ilyen markánsan a törzshelyek szerint képzett csoportokban. A forrástáblázat adatait a statisztikai ellenőrzés nem is mutatta szignifikánsnak.

Mindezeket együtt mérlegelve csak azt állíthatjuk, hogy a törzshelyek léte vagy nem léte és a széles baráti kör előfordulása között látunk kapcsolatot. Ugyanakkor nem tudjuk megmondani, hogy a több törzshely révén alakul ki a széles baráti kör, vagy a széles baráti kör hatására jut el valaki több, rendszeres találkozási helyre.

Kutatásunk megtervezésekor fontosnak tartottuk a fiatalok kapcsolati terepeinek többszámú vizsgálatát. Ezek egyik összetevője az éppen most érintett törzshelyek kérdésköre. Mire törekedtünk e téma megközelítésével? Áttekintést

10. táblázat. Hány barátja van a saját korosztályában (N = 242, %)

1 barát	2-3	4-5	6-10	11-20	20 felett
7	24	28	27	9	5

11. táblázat. Húsznál több barátja van a korosztályában, a törzshelyek szerint (n = csoportonként változó, %)

	20 felett
Több törzshely n = 82	9
Egy törzshely n = 69	4
Egy sincs n = 93	1
Σ	244

akartunk szerezni arról, hogy a Kőszegen élő fiataloknak vannak-e olyan társas terepei, ahol előzetes egyeztetés nélkül is számíthatnak azok jelenlétére, akik számukra fontosak. Az ilyen találkozóhelyről beszámolóik esetében tisztázni kívántuk lakóhelyük és a stabil találkozóhelyek távolságát, végül a legfontosabb törzshely ingyeneségét vagy a szabadidőiparra jellemző térítéses karakterét. A 11. ábra kördiagramja elsőként a legáltalánosabb közelítés eredményét, a stabil kapcsolati helyek létét tekinti át.

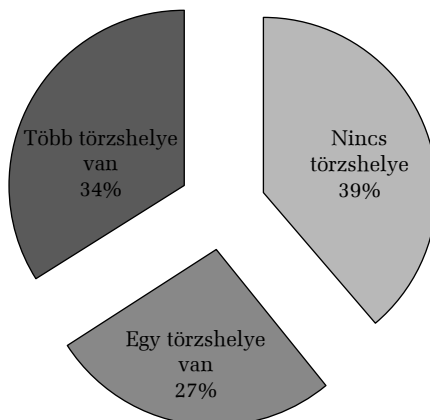
Elsőként azt kell leszögeznünk, hogy a kőszegi fiatalok érdemi többségének legalább egy olyan találkozóhely áll a rendelkezésére, ahol számíthatnak arra, hogy egyik-másik jó emberükkel találkozhatnak, ha előzetes egyeztetés nélkül odamennek. A stabil társas terepek 61%-os előfordulását méltán magasnak nevezhetjük, hiszen vannak összehasonlításra alkalmas adataink. Budapesten 1000 személyes reprezentatív mintán végzett kutatásban 1999 őszén a 14–20 éves fiataloknak 40%-a mondta, hogy van egy vagy több törzshelye. Ugyanezt 2007 tavaszán, 600 személyes zuglói reprezentatív kutatás során, a 14–29 év közötti fiatalok körében csak 29% állította. E két adat fényében azt kell mondanunk, hogy a kőszegi fiatalok lényegesen gyakrabban élhetnek a stabil találkozóhelyek adta lehető-

ségekkel, mint amit korábban más terepeken megismertünk.

Nyilvánvaló, hogy a napjainkra szinte minden fiatal rendelkezésére álló mobiltelefon használata sokukat megóvjá a „vakrepülés” okozta csatlódásuktól, nem feltétlenül kell nekiindulniuk a nagyvilágnak előzetes egyeztetés nélkül. Ezen túl az internet széles körben lehetőséget ad a személyes találkozás nélküli kapcsolattartásra a fórumok, blogok, különféle céllal működtetett közösségi portálok révén. Ezek együttevén egészen mássá teszik a kapcsolattartásra alkalmas helyek szerepét. Többek szerint lényegesen kisebb a jelentőségük, mint a mobiltelefon és az internet előtti időkben.

Mi úgy gondoljuk, hogy a bejártott törzshely olyan funkciókat is hordoz, amelyeket nem váltanak ki az új eszközök. Az otthonosságot, az adott helyen megforduló személyek hanghordozását, egy-egy örömteli vagy bosszús gesztusuk utánózkodhatatlan vagy éppen előszeretettel kifigurázott mozdulatsorait, a személyektől elválaszthatatlan mimikát, egyszerűen az otthonosságot. Ez sokszor nem a legdrágább infrastruktúrán múlik, hanem azon, hogy az oda járók közös élményeik révén előbb-utóbb sajátjuknak tekintik a terepet, s szokásokat, hagyományokat hoznak létre. Nem programként megfogalmazott „hagyományteremtő” esemé-

11. ábra. Vannak-e törzshelyei a megkérdezetteknek (N = 250, %)

nyeknek köszönhetően, hanem sokszor annak alapján, ahogyan összevetnek egy csoport jelbeszédének ismétlődő mozdulatai közben. Mondjuk egy mások számára megfejthetetlen, félúton megállított kézfogással. Olyan apróságokkal, amelyeket csak a beavatottak ismernek. Együttvéve azt tartjuk, hogy a különböző kapcsolatszerkezési lehetőségek nem hierarchikus, hanem egymást kiegészítő rendszert képeznek. Ennek egyik eleméről láttuk, hogy a kőszegi fiatalok többségének vannak ilyen lehetőségei.

Az összképen belül, a csoporteltérések vizsgálata során kevés eltérést találtunk. A demográfiai változók többsége mentén nem beszélhetünk érdemi eltérésekről. Kivételt képez a megkérdezettek neme. Az itt talált csoportkülönbségeket tekinti át a 12. táblázat.

A hat cella közül kettőre utalnak a kiemelések. Azokra, amelyekben az átlagot jelentősen meghaladó értékeket találunk. A diagonális elrendezésű, kiemelt arányok arra figyelmeztetnek, hogy a megkérdezett férfiak és nők érdemi mértékű eltérésekkel számoltak be arról, hogy vannak-e stabil találkozóhelyeik. A férfiakat átlag feletti arányban jellemzi, hogy több törzshelyük is van, a nőknek viszont az átlagnál gyakrabban egyáltalán nincs ilyen találkozóhelyük.

Ezek az arányeltérések az jelzik, hogy a korábban látott, kedvező összképen belül számottevően eltérnek a férfiak és a nők kapcsolattartási lehetőségei. Mint sok más életszférában, a

személyességet jelentő törzshelyek esetében is tetten érhető a férfiak előnyösebb helyzete.

A felvétel alacsony elemszáma nem teszi lehetővé, hogy a generációs szerkezet mentén elkülöníthető alcsoportok arányait is megbízhatóan kezeljük, de egy részmozzanatot mégis megemlítnék: a megkérdezettek legnagyobb csoportjában, a 197 személyből álló, szüleikkel kétgenerációs háztartásokban élő fiatalok körében az egészében véve is magas (61%) arányt némileg meghaladja a törzshelyekről számot adó fiatalok súlya. Ennek a csoportnak az összkép kialakításában nagyobb a szerepe, mint a további három, összesen 51 személyből álló család-háztartás-típusban élő fiataloké. Feltételezzük, hogy a stabil találkozóhelyekre elsősorban a szüleikkel élő, gyermektelen fiatalok járnak, de álprecizitás lenne részünkről, ha ezt az összefüggést számszerűen kívánnánk elemezni.

A stabil kapcsolati terepek jellemzőit két megközelítéssel vizsgáltuk. Elsőként a lakóhelytől való távolság szerint, majd abból a szempontból, hogy vajon mi jellemzi hozzáférhetőségüket, ingyenesen vagy pénzért látogathatóak. Ezen belül arra is figyeltünk, hogy közterületet használnak találkozóhelyként, vagy pedig valamely intézmény, kereskedelmi egység részeként elérhető terepet.

A megkérdezettek lakásához viszonyító kérdés válasza ezt az alaphelyzetet mutatták. (13. táblázat)

12. táblázat. Van-e törzshelye, nemek szerint (N = 249, %)^a

	Van több is	Egy van	Nincs törzshelye	Σ
Férfiak	41	29	30	100
Nők	26	25	49	100
Σ	34	27	39	100

13. táblázat. Az egyetlen vagy a legfontosabb törzshely és a lakóhely távolsága (N = 152, %)

Gyalog pár percre a lakásától	48
Lakásától távolabb, de a városban	48
A városon kívül	4
Σ	100

Az alapmegoszlás-sor értékei azt jelzik, hogy a legtöbb megkérdezett mintegy lakása közeli kiterjesztéseként használja törzshelyét. Azt a személyes kapcsolati rendszert, amelyben a fiatalok jól érzik magukat, még akkor is nehéz beszoktatni a szülőkkel közös lakásba, ha sokuknak van saját szobája. Emlékeztetőül: a megkérdezettek 83%-a a szüleiével él, és 67% mondta, hogy van saját szobája. A súrlódásokat akkor a legkönnyebb kivédeniük, ha kapcsolataikat házon kívül tartva, tehermentesítik szüleik otthonát.

Ezek az arányok igen kis eltéréssel bármely demográfiai csoportra jellemzőek. Statisztikai hitelességű alcsoport-eltéréseket nem találunk, így elmondhatjuk, hogy az összkép és annak csoportok szerinti tagoltsága igen közeli. A keresztábrázolatokban még kiemelésre méltó adatszoportokat sem tudtunk elkülöníteni.

Az egyetlen vagy legfontosabb törzshely karakteréről ugyanazt a 150 fiatalt kérdezhettük, akiket stabil találkozóhelyük és lakásuk távolságáról. Adataink szűkössége miatt ebben az esetben is abba a korlátba ütközünk, hogy részleteket, csoporteltéréseket csak az álciprecizitást, fogalmazzunk keményebben: a látszattal zsonglórködő bűvészkedést vállalva értelmezhetnénk. Ezt nyilvánvalóan nem tehetjük, így be kell érniük az összkép jellemzésével. Azt viszont megtehetjük, hogy eredményeinket egybevetjük a két évvel korábbi zuglói kutatásunk tapasztalatainak azonos adataival. A válaszok megoszlása a 14. táblázat szerinti volt.

A válaszok sorozatában cezúrával elkülönítettük a sor első két tagját, a találkozóhelyeknek azt a két típusát, amelyeket mindkét kutatásban a legjellemzőbbnek találtunk. Ezeket bizvást nevezhetjük a stabil találkozóhelyek felsőházáknak. A válaszok több mint fele mindkét településen ebbe a sávba tartozik. Kőszegen még ezen a sávon belül is kiemelt fontosságúnak tekinthetjük a különféle vendéglátóhelyeket, hiszen ezek súlya önmagukban is meghaladja az 50%-ot. Ez nagyobb, mint Zuglóban a teljes felsőházi sáv terjedelme. Ezeknek az arányeltéréseknek az értelmezésére is csak feltételes módban vállalkozunk.

Úgy véljük, hogy a megkérdezett fiatalok pénztárcája Kőszegen inkább elviseli az ilyen helyeken szokásos (akár szerény) fogyasztás költségeit, mint Zuglóban. Azt is feltételezzük, hogy a kiterjedt és meglehetősen tagolt zuglói városszerkezet több olyan közterületi találkozási lehetőséget kínál, mint amit Kőszegen a fiatalok erre alkalmasnak tartanak. Nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy Kőszegen, amely magán viseli a kisváros karakterjegyeit, a szabad téren fellelhető és kötetlen együttlétekre alkalmas helyek egyben a kisvárosi nyilvánosság tipikus vonásait is hordozzák. Egyebek mellett azt, hogy az ilyen terepeken találkozó fiatalok sokkal inkább „szem előtt” vannak, mint akik Zuglóban a közterületeken találkoznak társaikkal. Ezekben a következtetésekben az is megerősíthet bennünket, hogy a 2006-ban elsősorban kvalitatív módszerekkel vég-

14. táblázat. Az egyetlen vagy a legfontosabb törzshely karaktere Kőszegen, és két évvel korábban Zuglóban (N = 150, ill. 174, %)

	Kőszeg, 2009	Zugló, 2007
Vendéglátóhely	55	25
Szabad téren van	26	29
Játékterem, diszkó	5	19
Művelődési ház	5	5
Bevásárlóközpont	3	12
Védett, fedett közterület	1	4
Egyéb helyek összesen	5	6
Σ	100	100

zett megyei ifjúságkutatás eredményei szerint a fiatalok bár szeretnének közösségi életet élni, a megfelelő közösségi helyek hiányoznak. A közszegi fókuszcsoportos beszélgetésen elsősorban a kocsmákat-vendéglátóhelyeket említették, így a Poncihtert, a Roccot vagy a Salvadort. Elmondásuk szerint ezeken kívül nem igazán vannak olyan közösségi helyek, ahova rendszeresen és gyakran eljárának és jól éreznék magukat, ráadásul ezek meg is osztják a fiatalokat, van akinek egyik, van akinek másik a törzshelye.

A városszerkezet a zuglói ifjúnak (főleg a fiatalabb évfázatokhoz tartozóknak) a közterületi elvonulás lehetőségét jobban biztosítja, mint Kőszegen. Azt máskor is tapasztaltuk, hogy a kifejezetten nagy forgalmú, nyilvános terepek a kisebb társaságoknak szinte az észrevehetetlenséget kínálják. Ez a látszólagos ellentmondás úgy működik, hogy a forgatagban szinte terepszínűvé lehet válni. Azt gondoljuk, hogy ez Kőszegre nem jellemző, s ez is hozzájárul a találkozóhelyek sorrendjének felcserélődéséhez.

A cezúra alatt olyan törzshelyeket találunk, amelyeket az eddigieknél lényegesen ritkábban említettek a megkérdezettek. Most is, és két évvel korábban Zuglóban is. Ha az arányokra figyelünk, akkor azt kell mondanunk, hogy az ilyen találkozóhelyek a fiatalok kapcsolattartásában, esetleg kapcsolatépítésében összehasonlíthatatlanul kisebb szerephez jutnak. Kőszegen ezeket praktikusán nem is tekinthetjük igazi lehetőségeknek, Zuglóban is csak a játéktermek, diszkók, ill. a bevásárlóközpontok kínálnak egy-egy szűk kör számára találkozási alkalmakat.

Meg kell említenünk, hogy az ifjúkornak ebben a szakaszában előbb-utóbb kikerülhetetlen életprogrammá lesz a felnőtté válás – azokkal az új jelenségekkel együtt, amelyekről már korábban írtunk. A fiatalok a visszafordíthatóság lehetőségeivel élve is megfogalmazzák ideáljaikat, és ha módjukban áll, kipróbálják, hogy azok beválnak-e vagy sem. Nyilvánvalóan gyakran feszültségekkel, elképzeléseik kudarcaival és kényszerű újrafogalmazásával.

Ilyen folyamatok során a hasonló korú, hasonló helyzetű társak csoportjai olyan védőhálókat jelenthetnek, amely elfogadó közeget, önbizalmat és bátorítást nyújthat az ifjúnak. Az erre alkalmas terepek, intézmények jóval szélesebb funkciósort hordozhatnak, mint a törzshelyek. Az ilyen, többféle szerepre is alkalmas társas terepek iránti igényekkel és ezek elérhetőségével foglalkozunk tanulmányunk következő fejezetében.

Szükséglet és elégedettség a helyi kapcsolati terepekkel

Kutatásunkban hét kapcsolati terepről kértük a fiatalok ítéleteit. Köztük három funkciópárról és hetediként egy sajátos szerepkörű társas terepről. Ezek mindegyike egy-egy eltérő nyitottságú és funkciójú intézményként jelent meg kérdőívünkben. Mindegyikről két ítélet sor, egy szükséglet- és egy megvalósulás-skála használatával mondhatták el álláspontjukat a megkérdezettek. A kérdőívet kiegészítő osztályozó-kártyán az iskolai osztályzatokhoz hasonló 1 és 5 közötti válaszlehetőségekkel mondhatták el véleményüket a fiatalok. A válaszokat a szükséglet- és megvalósulás-indexek kiszámítása előtt egy skálafokkal csökkentettük. Ezzel elértük, hogy a besorolások átlagai ($\bar{x}$) a grafikus ábrázolásban nem az 1,00, hanem a 0 skálafoknál induljanak. Ez megfelel a válaszok tartalmának, hiszen az alsó besorolási lehetőségek, „a teljesen felesleges”, ill. az „egyáltalán nem tartja megfelelőnek”, valójában a semmi megfelelői. Ezzel a korrekcióval elértük, hogy ítéleti skáláink a válaszok tartalmának megfelelően ne 1-től 5-ig, hanem 0-tól 4-ig terjedjenek. Kérdéseinkben a vizsgált intézmények karakterét így adtuk meg:

Kapcsolatépítő, ill. kapcsolatépítő funkciópár:

- olyan hely (intézmény), ahol ismerőseikkel, barátaikkal találkozhatnak;
- olyan hely (intézmény), ahol új ismeretségeket, barátságokat lehet kötni.

Önszervező, ill. professzionális szabadidős funkciópár:

- olyan hely (intézmény), ahol szabadidejük programjait maguk alakíthatják;
- olyan hely (intézmény), ahol ötletekkel, programkínálattal várják őket.

Professzionális segítő, ill. önszervező funkciópár:

- olyan hely (intézmény), ahol hozzáértők tudnak segíteni nehéz helyzetekben;
- olyan hely (intézmény), ahol egymást segíthetik nehéz helyzetekben.

Exkluzív, kirekesztő funkció:

- olyan hely (intézmény), ahol csak az fordul meg, akit ők szívesen látnak.

Az osztályozóskálák válaszlehetőségeit a 15. táblázat mutatja be.

A két index számításakor kizárólag azok válaszait vettük figyelembe, akik egy-egy kérdésre válaszolni tudtak. Akik nem válaszoltak a szükséglet-skálán vagy teljesen feleslegesnek ítélték egy helyet, azoktól nem kértünk megvalósulás ítéletet az adott intézményről. Az összes megkérdezett (majd kérdezhető) válaszai alapján a

funkciópárokat a két index eltéréseinek növekedése mentén rendeztük sorba, majd a pár nélküli funkcióval zártuk az áttekintést. (16. táblázat)

A szükséglet-indexben a válaszhiányok száma egyszer sem haladta meg a tizet, ami arra utal, hogy a páronként jelentősen eltérő funkciójú helyek iránti szükségletről a megkérdezettek szinte kivétel nélkül volt álláspontjuk. A sorozat első négy tagjait a megvalósulás-indexben figyelembe vehető száma alig kevesebb a szükséglet-indexben szereplő megkérdezettekétől, ami azt jelzi, hogy csak a további helyeket (a segítő funkciópár két elemét és a kirekesztő karakterű helyeket) ítélték jelentős számban teljesen feleslegesnek.

A szükséglet-indexek egy kivétellel a közepesen és a nagyon szükséges ítéletek közötti tartományba esnek, a közöttük lévő különbségek feleslegessé teszik az álciprecíz méricskélést, hiszen a három funkciópár szélső index értékei közötti 0,26 skálafok-különbség mindössze a teljes skálaterjedelem 6,5%-át éri el. Az utánuk húzott cezúrát éppen az indokolja, hogy a kirekesztő funkciójú találkozóhely szükséglet-indexét éles törés választja el a sorozat három, korábbi funkciópárjától. A szükséglet-index so-

15. táblázat. Az osztályozóskálák válaszlehetőségei

szükséglet-skála:	megvalósulás-skála:
5 - nagyon szükségesek	5 - teljesen megfelelőnek tartja
4 - eléggé szükségesek	4 - eléggé megfelelőnek tartja
3 - közepes mértékben szükségesek	3 - közepes mértékben tartja megfelelőnek
2 - alig van szükség rájuk	2 - alig tartja megfelelőnek
1 - teljesen feleslegesek	1 - egyáltalán nem tartja megfelelőnek

16. táblázat. Szükséglet és megvalósulás a hét különböző funkció szerint (N = változó, x)

Olyan hely, ahol:	szükséglet-index		megvalósulás-index		eltérés
	n	x	n	x	
ismerőseikkel, barátaikkal találkozhatnak	247	3,42	245	2,23	- 1,19
új ismeretségeket, barátságokat lehet kötni	246	3,36	245	1,98	- 1,38
szabadidejük programjait maguk alakíthatják	247	3,26	241	1,61	- 1,65
ötletekkel, programkínálattal várják őket	247	3,18	244	1,48	- 1,70
hozzáértők tudnak segíteni nehéz helyzetekben	245	3,21	222	1,50	- 1,71
egymást segíthetik nehéz helyzetekben	244	3,16	219	1,41	- 1,75
csak az fordul meg, akit ők szívesen látnak	247	2,37	206	1,71	- 0,66

rozat széli értékeit szemlélve egyértelmű, hogy a kőszegi fiatalok legjobban a kapcsolatápolásra alkalmas helyeket igénylik, és a kirekesztő funkciójú terepet tartják a legkevésbé szükségesnek.

A megvalósulás kapcsán jóval szórtaabb ítéletek születtek. Ebben az index-sorban a funkciópárok felső és alsó index értékeit 0,82 skálafok távolság jellemzi. Ez a különbség a skálaterjedelem 20,5%-a. A nagy eltérés arra utal, hogy a megkérdezettek a fontosnak tekintett három funkciópár valamennyi elemének megvalósulását elkülönítve mérlegelték, és differenciált ítéletekkel válaszoltak. Végül a kirekesztő karakterű találkozóhely megvalósulás-indexét a szélső értékek között találjuk. Az eltérés ebben az esetben lényegesen kevesebb, mint a cezúra feletti funkciópároknál.

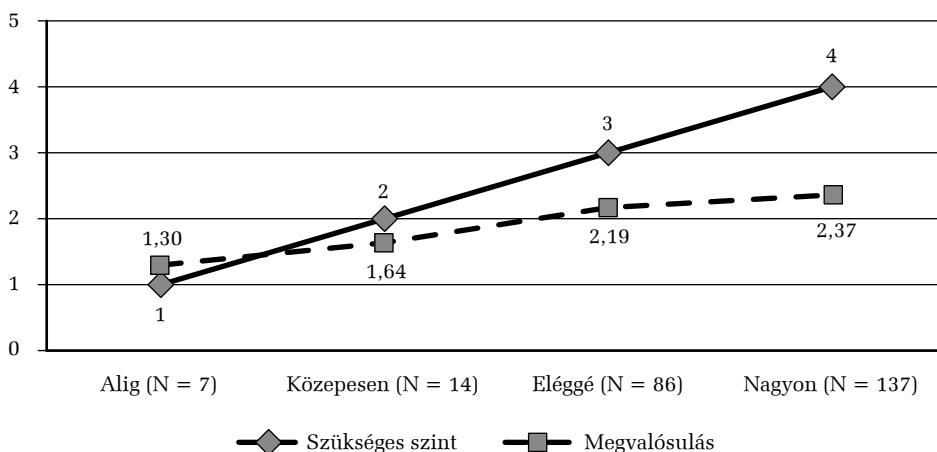
A két index értékeinek szóródását jellemezve azt láttuk, hogy a három funkciópár esetében az eltérések nem jelentősek. A két index távolsága esetében más a helyzet. Nincs olyan szükséglet-index, amelynél a megvalósulásról 1,0 skálafoknál közelebbi ítéletet találtunk volna. Ezt a négyfokú skála esetében jelentős eltérésnek kell tekintenünk. Csak az egészében kevésbé szükségesnek tartott kirekesztő funkciójú terep megvalósulásáról találtunk ennél lényegesen szűkebb távolságot a két index között. Mind

a hét terep indexpárjainak távolságát negatív előjelűnek találtuk. Emiatt az eltéréseket, amelyeket eredetileg elégedettség/elégedetlenség-indexnek neveztünk volna, fenntartás nélkül elégedetlenség-indexnek nevezhetjük. Ez olyan mutató, amely minden terep kapcsán a megkérdezettek elégedetlenségét méri.

Elsőként tekintsük át, hogy a hét eltérő funkciójú hely/intézmény kapcsán milyen elégedettség jellemzi azokat a megkérdezetteket, akik egy-egy funkció kapcsán bármilyen mértékben is, de szükségesnek tartották, hogy legyen ilyen Kőszegen. Elégedettségük mutatói minden esetben arról szólnak, hogy milyen mértékben elégedettek azzal, ahogyan helyben elérhető az adott funkciót hordozó hely/intézmény. Grafika sorozatunk minden eleménél azt tesszük átláthatóvá, hogy a szükséglet-szintekhez milyen megvalósulás-szintek társulnak. Ábráink információt adnak arról is, hogy a négy „szükséges típusú” választ mekkora csoportoktól kaptuk. Elemzésünket az összesítő sorozatban legmagasabb szükséglet indexű kapcsolatápoló funkcióval kezdjük. Ennek megvalósulásáról 244 fiatal ítéleteit kérdezhettük. (12. ábra)

Azokról a helyekről, ahol a kőszegi fiatalok ismerőseikkel, barátaikkal találkozhatnak, csak igen kevesen vélekedtek úgy, hogy alig van szükség rájuk. Mindössze ebben, a bátran elha-

12. ábra. A szükséglet mértéke és a megvalósulás a kapcsolatápoló funkció esetében (N = szükséglet szintenként változó, szükséglet skálafok, ill. megvalósulás x)

nyagolható körben találtunk a szükséglet szintjét meghaladó megvalósulás-indexet. Ennek a csoportnak kétszerese, de még mindig szűk a szükségletet közepes mértékűnek jellemzők alcsoportja. Körükben már megjelenik a kapcsolatápoló funkciójú helyi terepekről megismert, szükséglet-elégedettség viszony legfontosabb jellemzője. Minél szükségesebbnek tartják a találkozásra, kapcsolatápolásra alkalmas intézményeket, annál nagyobb távolság választja el ettől az igénytől a megvalósulást mutató indexet. Ettől a csoporttól kezdődően egyre szélesebbre nyílik az olló a két ítélet között, egészen addig, hogy a leggyakoribb (nagyon szükséges) ítélethez a teljes skálaterjedelem felétől csak egy kissé elmaradó elégedettség kapcsolódik. A véleményalkotók 90%-ánál közel egy skálafoknyi, vagy nagyobb elégedetlenséget találtunk.

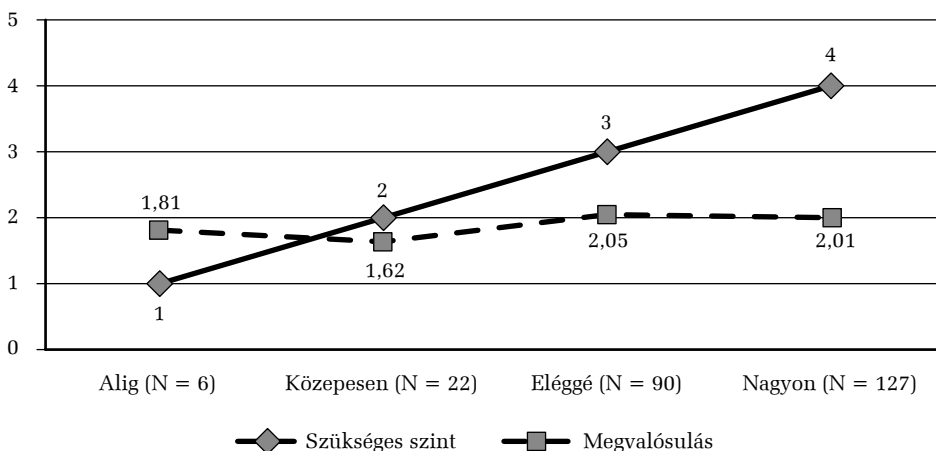
Emlékeztetőül visszautalunk az előző fejezet kiindulópontját képező adatra: a kőszegi fiatalokat reprezentáló mintánkban 61% azoknak az aránya, akik kapcsolattartásra alkalmas, stabil találkozóhelyről adtak számot. Ennek alapján a megkérdezettek többségét „szakértőnek”, de legalább tapasztalattal rendelkezőnek tekinthetjük a kapcsolattartó funkciójú helyek, intézmények kérdésében. És most kell előre jeleznünk: fejezetünk lezárásaként a törzshelyek

egyik jellemzője és a kapcsolattartó funkciójú terepekkel összefüggő elégedettség viszonyát fogjuk értelmezni.

A kapcsolatok funkciópárjának másik eleméről, a kapcsolatépítésre alkalmas helyekről megismert ítéleteket összegzi a 13. ábra.

Az ismerkedésre, kapcsolatkiépítésre alkalmas helyek szükségességét csak öten voltak képtelenek mérlegelni. Az álláspontját vállaló 245 fiatal közül az ilyen karakterű terepeket hat megkérdezett ítélte alig szükségesnek. Ezt a csoportot joggal tekinthetjük a minta elhanyagolható kisebbségének, hiszen egy ilyen kis alcsoport közepes mérték alatti megvalósulás-indexe nem befolyásolja érdemben az összképet. A megkérdezettek tizedét sem éri el a „közepesen szükséges” álláspontot vallók csoportja. Ők közel azonosan vélekedtek a megvalósulásról, mint az előbbi funkció esetében az ugyanilyen ítéletű, de kissé szűkebb alcsoport. A két ítélet mértékében a fordulópontot ismét itt látjuk. A „közepesen szükséges” ítéletű körtől tovább haladva mind nagyobb az eltérés a két index között. Ismét a „nagyon szükséges” elvárásúak megvalósulás-indexe kerül a legtávolabbra a szükséglet-indextől. A legnagyobb (127 személyes) alcsoport elégedetlensége egy század skálafok híján eléri a teljes skálaterjedelem felét, hiszen a két index távolsága körükben 1,99 skálafok.

13. ábra. A szükséglet mértéke és a megvalósulás a kapcsolatépítő funkció esetében
(N = szükséglet szintenként változó, szükséglet skálafok, ill. megvalósulás x)

Ez a csoport befolyásolja legerősebben a nagyfokú elégedetlenséget. Együttvéve az állásfoglalásra vállalkozók 88%-ánál egy skálafok vagy nagyobb elégedetlenséget láttunk.

A kapcsolatápoló és a kapcsolatépítő funkciók párosánál megismert mutatókat, a magas szükséglet-indexekhez kapcsolódó alacsony megvalósulás-indexek együtt is értelmeznünk kell. Azt jelzik, hogy Kőszegen szükséges lenne – akár több helyen is – olyan kapcsolati terepek megteremtésére, ahol a fiataloknak ismerkedésre, kapcsolataik gondozására nyílik lehetőségük. A szándékoltan lokális és a város szerkezetének tagoltságához igazodva kialakítandó ifjúsági fészkek a társkapcsolatok otthonai lehetnek. Olyan „szociális inkubátorházak”, amelyekben új ismeretségeket lehet kötni, a face to face helyzet révén másféle személyesség megjelenését biztosítják, mint amire a virtuális tér közösségei alkalmasak.

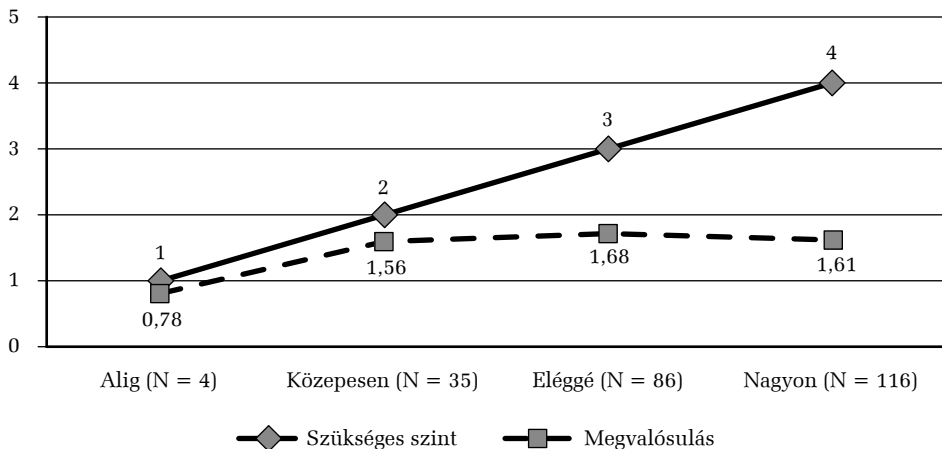
A karakteresen kapcsolati funkciójú intézmények kapcsán nem szabad megelégednünk arról, hogy az elemzés céljára elkülönítve szemlélt kétféle szerepkör gyakran egyetlen helyen alakul ki. Kinek-kinek az válik fontossá, amire helyzete és igényei alapján éppen szüksége van. Sőt, azonos személyek számára időről időre a funkciópár egyik vagy másik eleme lehet a hangsúlyosabb.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a kapcsolatok kialakítására és ápolására szolgáló terek gyakran szabadidős funkciókat is hordoznak. Akár úgy, hogy egy intézmény dolgozói vagy meghívottjai gondoskodnak a szabadidős programjairól, akár úgy, hogy az adott terep látogatói maguk töltik meg tevékenységgel az intézményi keretrendszert. Utóbbi esetben a látogatók számára erőteljessé válnak a kapcsolati funkciók, hiszen a programokhoz a közösen létrehozott időtöltés nyomán egy semmivel sem csereszabatos élmény kapcsolódik. Az együttes időtöltés akár a társas magányra is korlátozhatja a jelenlévőket, az együttes cselekvés viszont „csoporttörténelmet” írhat, valódi csoportot hozhat létre. Ez utóbbit a passzív közönség helyzettől alig várhatjuk.

Munkánkban a szabadidős funkciójú terek iránti elvárások és az elérhetőségükkel kapcsolatos elégedettség kapcsán a fenti kettősség miatt teszünk különbséget a „gondoskodó”, ill. az „önszervező” karakterű helyek között. Elsőként az önszervező intézményekről megismert álláspontokra figyelünk. (14. ábra)

Az ilyen helyek szükségességéről mindössze három megkérdezettnek nem volt álláspontja, és a megvalósulásról 241 fiatalat kérdezhettünk. Elhanyagolhatóan szűk körnek találtuk azokat, akik szerint Kőszegen alig van szükség az ilyen

14. ábra. A szükséglet mértéke és a megvalósulás az önszervező szabadidős funkció esetében (N = szükséglet szintenként változó, szükséglet skálafok, ill. megvalósulás x)

terepekre. Még ebben (a csoportnak is nehezen tekinthető) szegmensben sem érte el a megvalósulás index az elképzelhető legalacsonyabb szükséglet-index mértékét. A két index közötti olló viszont már tőlük kezdődően szétnyílik. Most látunk először számottevő alcsoportot a közepes szükségletűeknél, akiknek elégedetlensége meghaladja az előbbi, töredéknek tekinthető csoportét. A közel fél skálafok terjedelmű elégedetlenség tőlük kezdve mind markánsabbá válik. Az eléggé szükséges álláspontú körben már megközelíti a másfél skálafokot, a legjelentősebb, nagyon szükséges ítéletű csoportban pedig közel két és fél skálafoknyi a szükséglet- és az elégedettség-indexek távolsága. Ez utóbbit joggal heves elégedetlenségnek kell tekintenünk.

Azt már szinte természetesnek kell tartanunk, hogy az egyre erőteljesebb elvárások mentén növekvő elégedetlenséget találunk. Ebben az esetben az érintettek 84%-át egy skálafoknál nagyobb elégedetlenség jellemzi. Ennek alapján kimondható, hogy a kőszegi fiatalok döntő többsége kifejezetten elégedetlen az önszervező szabadidős funkciójú, lokális helyek elérhetőségével. Pontosabban: úgy látják, hogy lakóhelyük közelében nem vagy alig találnak ilyen funkciójú helyeket.

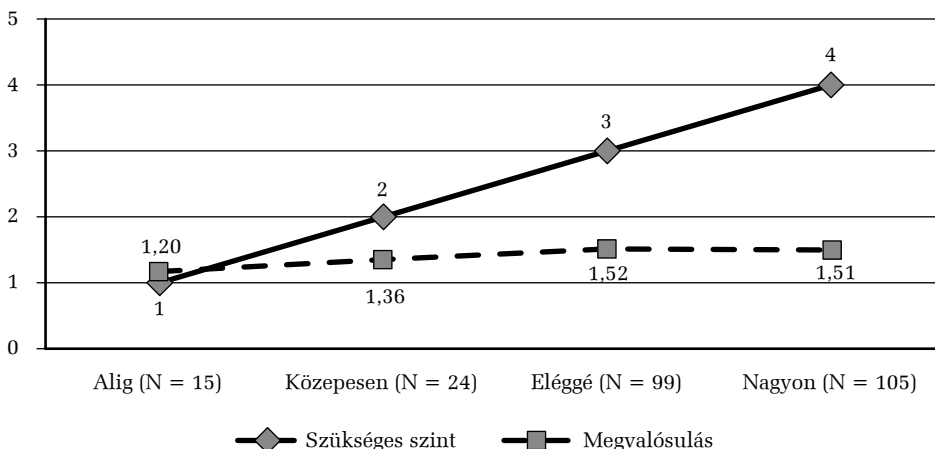
A professzionális szabadidős intézmények, vagy ha úgy tetszik: a szabadidőipar elérhető

lehetőségeiről a 15. ábrán látható képet ismerjük meg.

A professzionális szabadidős funkciójú helyeket (ahol programokkal várják őket) teljesen feleslegesnek vélte három megkérdezett, ezért erről szintén 247 megkérdezettnek volt a szükséglet-skálán megjelölhető ítélete. A megvalósulásról 243 fiatal tudtunk kérdezni. E kérdésben már tíz feletti az alig szükséges ítéletűek köre, de ezt sem tarjuk jelentős nagyságú különvéleményű csoportnak. Megvalósulás-indexük egy kevéssel a szükséglet-index feletti. Ennek kapcsán nem felejtethjük el, hogy ők alig igényesek. Ettől kezdve a két index távolságát újra a növekvő elégedetlenség jellemzi. A fordulópontot most is a közepes szükséglet indexűek felé haladva érjük el, a két index viszonyát jelző olló itt is egyre tágabbra nyílik. A grafikus kép emiatt nagyban hasonlít az önszervező szabadidős funkció kapcsán imént látott ábrához. A két valóban jelentős kiterjedésű csoport adatait együtt szemlélve azt láthatjuk, hogy a 88%-ot kitevő magasabb igény szintűek elégedetlensége meghaladja a másfél skálafokot.

A két szabadidős funkciójú terepről megismert ítéleti képek együtt szemlélve azt is jelzik, hogy a megkérdezettek pontosan érzékelték, hogy eltérően jellemezhető, de egymáshoz közeli funkciópárról fejtik ki álláspontjukat.

15. ábra. A szükséglet mértéke és a megvalósulás a professzionális szabadidős funkció esetében
(N = szükséglet szintenként változó, szükséglet skálafok, ill. megvalósulás x)

Egy részletre kell még felhívni a figyelmet. Mindkét esetben a legmagasabb szükséglet-indexűek adják a legnagyobb alcsoportot, de az önszervező karakterű szabadidős intézmények esetében többen tartoznak ide, mint a döntéseket a külső gondoskodásra bízó professzionális intézmények esetében.

Sorozatunk utolsó tagjai révén az ifjúsági információs és tanácsadó intézmények profiljainak két, egymástól elkülöníthető, de ugyanakkor sok szempontból közeli eleméről megismert álláspontokat ismerhetjük meg, elsőként is a professzionális segítő funkciójú terepekről. (16. ábra)

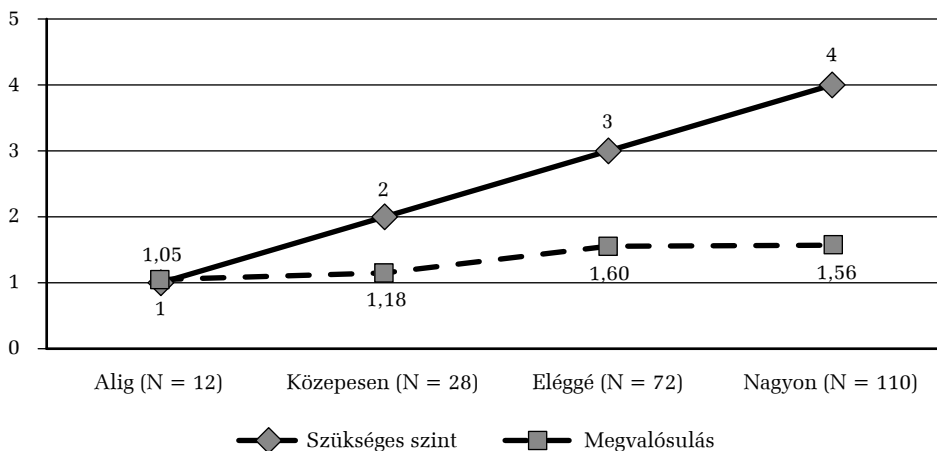
A professzionális segítő karakterű terepekről (olyan hely, ahol hozzáértők tudnak segíteni nehéz helyzetekben) öt megkérdezett kivételével mindenki elmondta álláspontját a szükségességről, viszont a 23 „teljesen felesleges” válasz miatt a megvalósulásról csak 22 ítéletet ismerünk. Ebben az esetben az eddigiekhez képest új mozzanatnak lehetünk tanúi, a megkérdezetteknek közel egytizede elzárkózott az érdemi válasz elől. Úgy gondoljuk, azért, mert még elemi információi sincsenek az ilyen intézményekről. Az alig szükséges véleményűek esetében a megvalósulás-index csak egy jelképes, elhanyagolható mértékkel magasabb a szükséglet-indexnél. A jelképes mértékű eltérés

miatt nem is beszélhetünk fordulóponttól, hiszen a megvalósulás-index fokozatos eltávolodása praktikusán az első kategóriánál kezdődik. A szükséglet tengelyen előre haladva az olló kategóriánként az 1, 1,5 és 2,5 skálafok-távolságok közelébe nyílik. Így a megvalósulás-index a három szükséglet-szint mentén látott kismértékű emelkedés ellenére is fokozódó elégedetlenséget jelez. A megvalósulásról ítéletet alkotó fiatalok 82%-a esetében az elégedetlenség mértéke másfél skálafok, vagy még ennél is nagyobb.

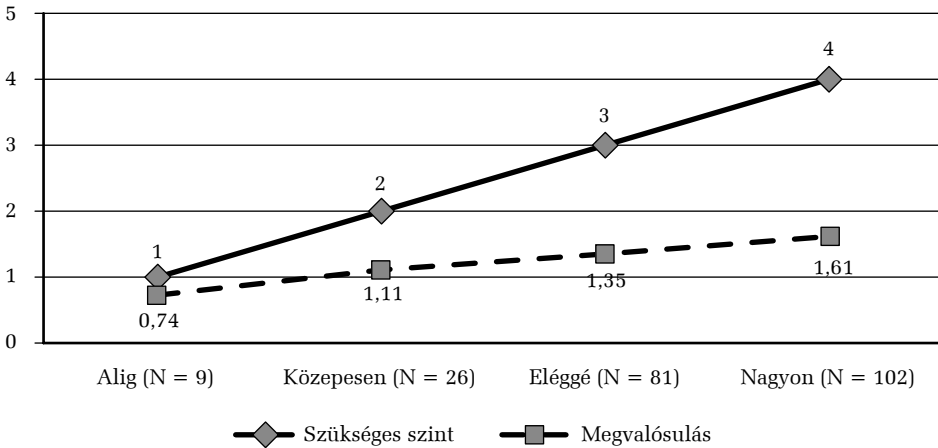
Mindezt úgy kell értelmeznünk, hogy az elvben alacsony elérési küszöbűnek kitalált ifjúsági tanácsadás Kőszegen a fiatalok számára praktikusán nem létezik. Az önszorgató funkciójú helyek kapcsán a most látottnál egy fokkal komorabb ítéleteket ismertünk meg. (17. ábra)

Az önszorgató karakterű terepek szükségességéről 244 fiatal alkotott véleményt, és a megvalósulásról 219 ítéletet ismertünk meg. Ebben az esetben a megvalósulás-index a legalacsonyabb szükséglet-szinttel jellemezhető kilenc személyes kis csoportban sem lépi túl a szükséglet szintjét. Még jelképesen sem. A megvalósulás-index kis emelkedésekkel szinte folyamatosan növekszik, miközben a két mutató fokról fokra egyre távolabb kerül egymástól. A kezdetben mintegy negyed skálafok terjedelmű elégedet-

16. ábra. A szükséglet mértéke és a megvalósulás a professzionális segítő funkció esetében (N = szükséglet szintenként változó, szükséglet skálafok, ill. megvalósulás x)

17. ábra. A szükséglet mértéke és a megvalósulás az önszegítő funkció esetében
(N = szükséglet szintenként változó, szükséglet skálafok, ill. megvalósulás x)

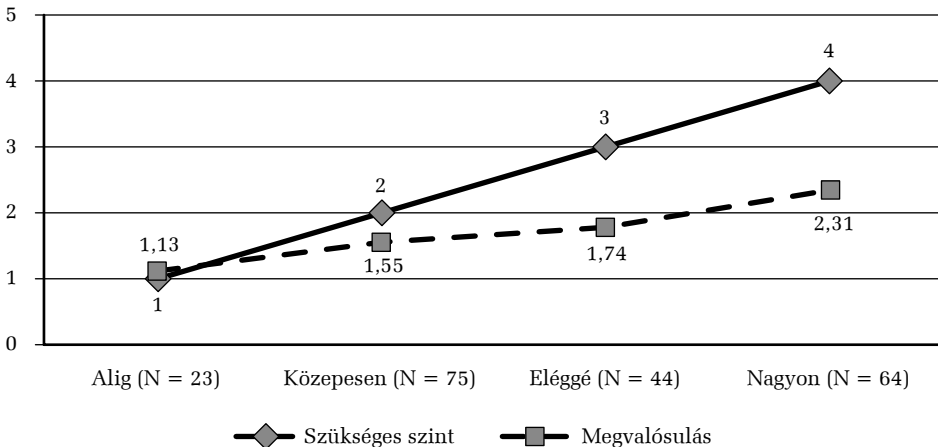
lenség már a közepes szükséglet esetében is közel egy skálafokosra nő. Az emelkedő megvalósulás-index most se tévesszen meg senkit, ez esetben is jelentős elégedetlenséget láthatunk. Az önszegítő funkciójú helyek elérhetőségét grafikonunk alsó vonala jelzi, és az ítéletekben szinte hullámmást sem tapasztalunk. Az elhanyagolható mértékben emelkedő megvalósulás mutatója a szükséglet-szintektől egyenesen kerül egyre távolabb. A csoportok terjedelmét is figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy az ál-

lásfoglalásra vállalkozók 84%-a estében másfél skálafoknál is nagyobb elégedetlenséget találtunk. Ez alig marad el az eddig megismert legkomorabb ítéletalkotástól.

Utolsóként a minden szempontból különálló, kirekesztő funkciójú helyekről rendelkezésünkre álló adatokat tekintjük át a már ismert grafikus ábrázolás alapján. (18. ábra)

Az eddigiekhez hasonlóan csak kevesen zárkóztak el attól, hogy az ilyen helyek szükséges-ségéről elmondják véleményüket. A 247 meg-

18. ábra. A szükséglet mértéke és a megvalósulás a kirekesztő funkció esetében
(N = szükséglet szintenként változó, szükséglet skálafok, ill. megvalósulás x)

kérdezhető fiatal közül a korábbiakhoz képest sokan gondolták, hogy ezek teljesen feleslegesek, így a megvalósulásról már csak 206 ítéletet ismerhettünk meg. Ez minden korábbinál alacsonyabb, és azt jelzi, hogy ennek a funkciónak a megítélésekor a megkérdezettek kevesebb kiindulópontot használhattak, mint az eddig már jellemzett terepek kapcsán. A válaszadói magatartásban pontosan megjelent az, amit úgy jellemeztünk, hogy az ilyen helyek gyökeresen eltérnek a sorozat többi tagjától.

Az alig szükséges álláspontúak csoportja ez esetben megközelíti a minta egytizedét. Körükben a megvalósulás-index egy kevéssel a szükséglet szintje feletti. Ezt fordulópont követi, és az olló lépésről lépésre nyílik, bár nem olyan rohamosan, mint azt eddig láthattuk. A szükséglet szintek szerinti alcsoportok között a „közepesen szükséges” álláspontúak minden korábbi funkcióhoz képest nagyobb alcsoportot jelentenek. Érdemes kiemelni, hogy a hét eltérő funkciójú hely közül csak itt találtuk legnagyobb alcsoportnak a közepes szükséglet képviselőit. A megvalósulásról alkotott ítéleteik közelebb vannak a szükséglet-szinthez, mint az imént jellemzett két segítő karakterű intézmény esetében. Az olló ugyan tovább nyílik, de az álláspontok távolsága nem olyan mértékű, mint amit eddig láttunk.

Az összkép jellemzéséhez eddig is felhasználtuk a leginkább elégedetlenek együttes arányát. Most a 206 megvalósulás-válasz 54%-a esetében találtunk egy skálafokot meghaladó elégedetlenséget. Ez a csoportnagyság és az elégedetlenség szintje esetében egyaránt szűkebb az eddig látotknál. Mindezt együtt szemlélve azt kell mondanunk, hogy a kirekesztő funkciójú helyeket (ahol csak az fordul meg, akit a községi fiatalok szívesen látnak) minden mástól megkülönböztetve kezelték válaszaikban a megkérdezettek. Kevesebb állásfoglalás született, lényegesen szűkebb a jelentős szükséglet-szintűek súlya. Ugyanakkor találtunk egy nem elhanyagolható kört (54%) amelyben számottevő szükséglet szinteket fogalmaztak meg, és elégedetlenek is az exkluzív, kirekesztő karakterű terepek elérhetőségével. Az egészében véve idegenkedéssel ke-

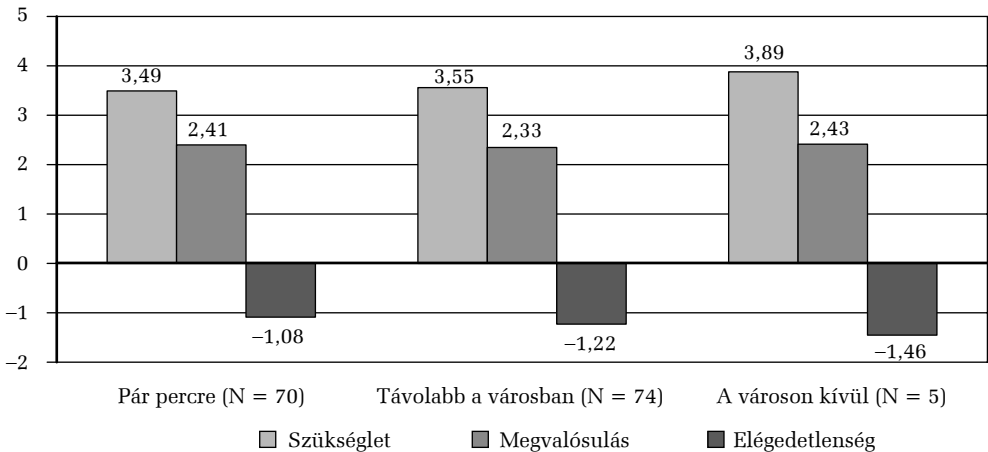
zelt lehetőséget ebben a körben magasra értékelik. Azt a kirekesztést, amit gyakorta a látogatási lehetőséget feliratokkal korlátozó intézmények alkalmaznak. Jó esetben egy-egy program esetében, máshol általános érvénnyel.

Eddigi elemzéseinkben minden esetben az összes megkérdezett, ill. megkérdezhető fiatal ítéleteire támaszkodtunk. Az így megfogalmazható áttekintésben az egyes funkciókról megismert mindkét ítélet szerephez jutott. Ennél árnyaltabb, tagoltabb képet a szűkös elemszám miatt csak félrevezető zsonglőrködéssel adhatnánk. A feldolgozás során megnéztük ugyan a nemek, az életkor és a családszerkezet szerinti eltéréseket, de egyik esetben sem találtunk bemutatásra és elemzésre érdemes csoport-különvéleményeket. Viszont akkor, amikor a részleteket a szocio-demográfiai változók helyett egy egészen eltérő metszetben, a törzshelyek és a lakóhely távolsága szerint vizsgáltuk, találtunk egy fontosnak mutató tendenciát. Kizárólag a kapcsolatépítő funkciójú terepek esetében. Erről ad plasztikus képet a 19. ábrán látható oszlopdiagram.

Ebben az esetben az alacsony elemszám sem tette nehezzé az összefüggés félreérthetetlen felismerését. A 149 megkérdezhető fiatal (nekik volt egy vagy több törzshelyük) három alcsoportot alkot. Ez szerepel a diagram vízszintes, kategóriatengelyén, a csoportnagyság feltüntetésével. A függőleges oszlopok a pozitív tartományban a szükséglet- és a megvalósulás-index mértékét mutatják, a negatív oldalon pedig a két előző index különbségét, az elégedetlenség-indexet.

Elsőként azt kell kiemelni, hogy a szükséglet-index mindhárom csoportban meghaladja a megvalósulás-válaszok alapján számolt mutató értékét. Az egyes csoportok közötti eltérésekből pedig azt tartjuk elsőként fontosnak, hogy a lakóhely és a törzshely távolságának növekedése egyre magasabb szükséglet-indexekkel jár együtt. Ez a növekedés okozza, hogy a hullámzó megvalósulás-indexek ellenére is fokozatosan magasabb az elégedetlenség mértéke. Ennek oka az, hogy az elégedetlenség a két index viszonyát fejezi ki.

19. ábra. Szükséglet-, megvalósulás- és elégedetlenség-indexek a kapcsolatápoló funkció esetében a törzshelyek és a lakóhely távolsága szerint (N = 149, x)

Számunkra éppen ez a következő fontos mozzanat. A törzshely és a lakóhely távolságának növekedése mentén egyre elégedetlenebbek az egyes alcsoportokhoz tartozó fiatalok. És ez akkor is fontos, ha a harmadik csoport igen szűk körű, így az összkép kialakításában sokkal kisebb szerephez jutnak, mint a községi törzshelyű, közel egyforma nagyságú két csoport.

Együttvéve pedig azt kell hangsúlyoznunk, hogy a törzshelyek távolsága és a kapcsolatápoló funkciójú terepekről megismert ítéletek közötti kapcsolat részben a közelben elérhető törzshelyek fontosságára utal. Ezen túl adatainkból az is kiderül, hogy a nehezebben elérhető stabil találkozóhely a kapcsolatápoló funkciójú terepekről kialakított elégedetlenséget vált ki. Ez az elégedetlenség válik egyre nagyobb fokúvá azal párhuzamosan, ahogyan egyre nehezebben lehet elérni a törzshelyeket.

Dönteni kell: munka, vagy tanulás?

Magyarországon a munkaerő-piaci státusukat és az oktatási rendszerbeli helyzetüket tekintve sajátos helyzetben vannak a fiatalok. Már az ezredforduló környékén érezhető volt az oktatás expanziója (lásd Ifjúság2000), mára a meg-

növekedett oktatással töltött idő jóval az uniós átlag alatti és folyamatosan csökkenő aktivitási aránnyal, növekvő munkanélküliséggel társul. A munkaerő-piaci problémákat mutatják a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai, amelyek szerint a 15–24 éves magyar népesség gazdasági aktivitási szintje 2006-ban 26,8% volt, ami az EU-25 átlagának 60%-át sem érte el. A foglalkoztatás szintjének erőteljes visszaesését részben a nappali tagozaton tanulók számának és arányának rohamos növekedése okozta, ugyanakkor a hasonló továbbtanulási arányokkal rendelkező fejlett országokban az ifjúság foglalkoztatási rátája lényegesen magasabb.

Az ifjúság gazdasági és társadalmi helyzetét tehát egyaránt meghatározza a munkaerő-piacon és az oktatási rendszerben való jelenlét, illetve az azokból való kimaradás. Az oktatási rendszerben eltöltött mind hosszabb idő késlelteti a munkaerő-piacon teljes értékű munkavállalóként való megjelenést, ugyanakkor a már aktív fiatalok is egyre gyakrabban ülnek vissza az iskolapadba, érezve a megszerzett képesítés relatív értékének rohamos csökkenését. Az oktatási rendszerben szereplő fiatalok mintegy hetede–nyolcada foglalkozását tekintve kettős identitású, azaz tanul, és mellette dolgozik. Ennek jelentőségét jól jellemzi, hogy az Ifjúság2004-

vizsgálat készítői már indokoltak tartották a foglalkozástipológiában megjeleníteni ezt a csoportot. Összességében a KSH az és Ifjúság2008 adatai alapján elmondható, hogy országosan a fiatalok több mint fele inaktív.

Munkaerő-piaci jellemzők és oktatási helyzetkép a kőszegi fiatalok körében

A mintába került 14–29 éves kőszegi fiatalok hattizede jelenleg is az oktatási rendszer része, és mindössze minden harmadik (35%) folytat kereső tevékenységet, a tanulók aránya lényegesen magasabb, mint az országos átlag, ahol a fiatalok kevesebb mint fele (46%) tanul még. (Bauer–Szabó, 2009) Ez a különbség főleg abból adódhat, hogy az országos átlaghoz képest a kőszegi fiatalok körében felülreprezentáltak a tizenévesek, más szóval a kőszegi fiatalok általában fiatalabbak, mint az ifjúság egésze.

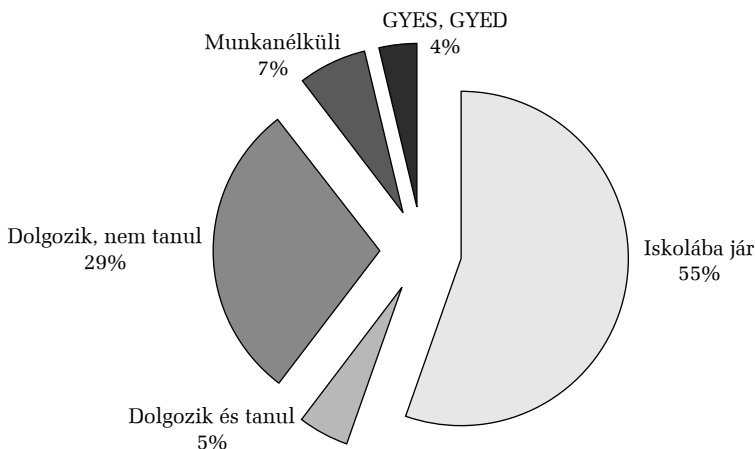
Nagyjából minden tizedik fiatal (11%) nem tartozik a még tanulók körébe, a többség sajnos munkanélküli, míg néhányan gyermekükkel vannak otthon. A hétszázalékos munkanélküliségi arány tökéletesen egybecseng az Ifjúság2008 országos adataival (6,9%). (Bauer–Szabó, 2009) A 20. ábrán is jól látszik, hogy csupán a fiatalok elhanyagolható hányada (5%) kettős

identitású, azaz nagyon kevesen vannak, akik a munka mellett tanulnak, vagy épp fordítva: a tanulás mellett folytatnak valamilyen keresőtevékenységet.

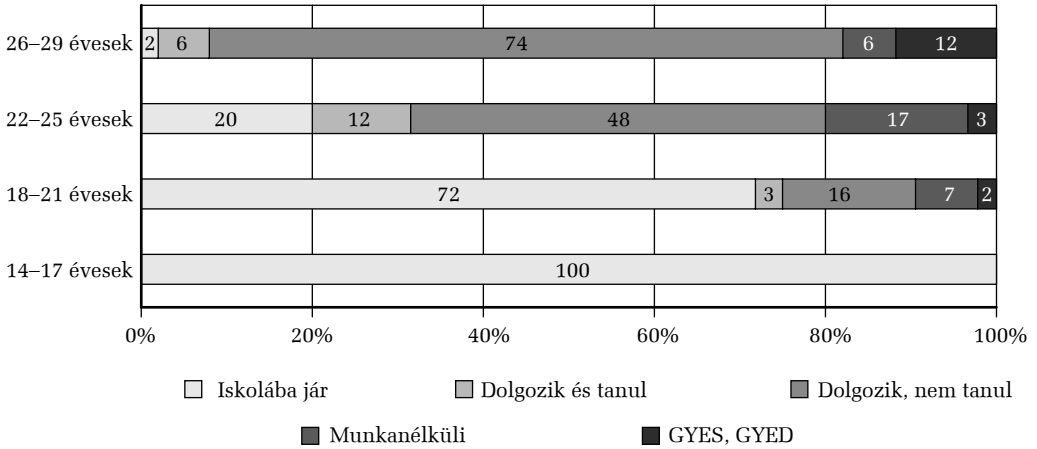
Korcsoportok szerint vizsgálódva megállapítható, hogy a legfiatalabb, 14–17 éves korosztályban mindenki kizárólag a tanulással foglalkozik, a 18–21 évesek körében azonban már találunk olyanokat (17%), akik integrálódtak a munkaerőpiacra. A 22–25 évesek korcsoportjában a dolgozók alkotják a legnagyobb alcsoportot, szinte minden második (48%) fiatal ide tartozik, míg a legidősebb, 26–29 éves korosztályba tartozók közül négyből három (73%) fiatal főtevékenysége a munka. Leginkább az ifjabb huszonévesekre jellemző a kettős identitás, azaz a munkaerő-piaci aktivitás mellett az oktatási rendszerben is jelen vannak, azonban körükben is csupán minden tizedik (12%) fiatalra igaz ez. (21. ábra)

Nemek szerint is találunk egy csekélyebb különbséget a foglalkozás tekintetében: megfigyelhető, hogy a férfiak sokkal aktívabbak, mint a nők, de jobban fenyegeti őket a munkanélküliség is. A nők nagyobb arányban (57%) vannak még az oktatási rendszerben jelen, illetve számukra adott a kisgyermek nevelésével járó GYES, GYED státusz. (22. ábra)

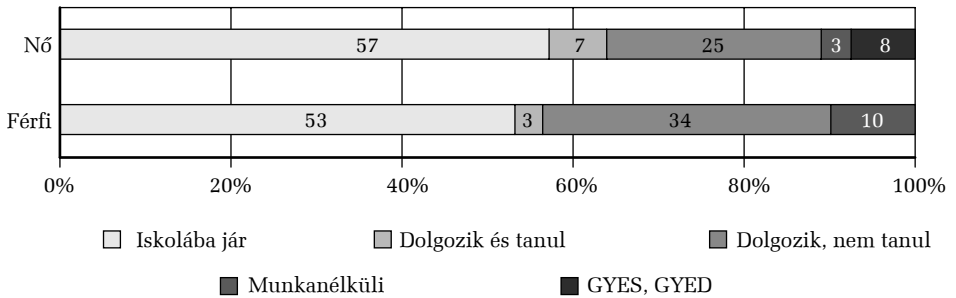
20. ábra. Fiatalok foglalkozás szerinti megoszlása

21. ábra. Foglalkozás szerinti megoszlás a korcsoportokban

22. ábra. Foglalkozás szerinti megoszlás a nemek szerint

Munka

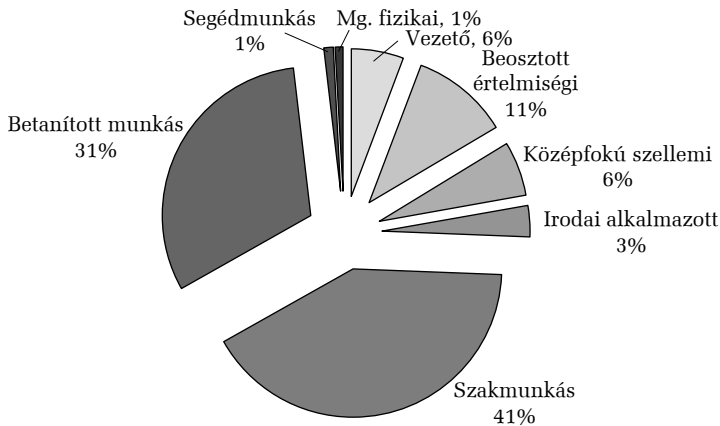
Fentebb már láthattuk, hogy a kőszegi fiatalok közül mindössze minden harmadik (35%) folytat kereső tevékenységet. Az iskolában eltöltött időhöz kapcsolódóan megfigyelhető, hogy a 14–29 évesek között erőteljesen felülreprezentáltak a fizikai munkát végzők. Az alábbi ábra tanúsága szerint a dolgozó kőszegi fiatalok közel háromnegyede (72%) szakmunkásként vagy betanított munkásként dolgozik. (23. ábra)

Az aktív fiatalok túlnyomó többsége Kőszegen (45%) vagy megyén belül (39%) vállal munkát, csupán néhányan (7%) dolgoznak megyén kívül. Figyelemre méltó arányban (10%) dolgoznak a megkérdezett fiatalok külföldön, nagy valószínűséggel elsősorban a szomszédos Ausztriában. A külföldön munkát vállalók

elsősorban a szakmunkások közül kerülnek ki, míg a betanított munkások inkább helyben vállalnak munkát, hasonlóan a magasabb beosztásúakhoz.

Kőszeg speciális határ közeli helyzetéből adódóan részletesebben foglalkoztunk a külföldi munkavállalással. Elsőként azt kérdeztük meg a fiataloktól, gondoltak-e már arra, hogy külföldön vállaljanak munkát. Erre a kérdésre mindössze minden ötödik (20%) válaszolta azt, hogy ez eddig meg sem fordult a fejében. A fiatalok többsége azonban nyitott a külföldi munkavállalás irányába olyannyira, hogy negyedük (23%) tapasztalatokkal is rendelkezik ezen a téren, azaz dolgozott már külföldön. A többségnek (57%) még nem volt rá alkalma, azonban már gondolkodott a külföldi munkavállalásról, azonban sem nemek, sem is-

23. ábra. A jelenleg munkát végzők megoszlása a munka jellege szerint (N = 122)

kolai végzettség szerint nincs különbség a külföldi munkavállalási kedv tekintetében az aktív fiatalok között.

A már külföldi munkatapasztalatokkal rendelkezők túlnyomó többsége (23 fő) Ausztriában dolgozott, de találtunk egy-egy esetben németországi és olaszországi munkatapasztalattal rendelkező kérdezettet is. Azoktól, akik még nem dolgoztak külföldön, azonban gondolkoztak már ezen, megkérdeztük, hogy gondoltak-e már konkrét célorszagra, ahova dolgozni mennének. A szándékok komolyságát jelzi, hogy négyből hárman rendelkeznek célországgal, amely az esetek túlnyomó többségében Ausztria (34 említés), azonban emellett előfordulnak más európai országok is, elsősorban Anglia vagy Németország.

Munkakeresés – munkanélküliség

A korábbiakban a munkanélküliséget az összes foglalkozás kategóriáival hasonlítottuk össze, azonban nem árt egy pillantást vetni a munkanélküliek és a dolgozók közötti kapcsolatra is. Amennyiben a munkanélküli fiatalokat kizárólag az aktívakhoz hasonlítjuk, számarányuk lényegesen magasabb (12%). Kicsit pongyolán fogalmazva azt mondhatjuk, hogy minden tize-

dik fiatal, akinek már a munka világában kellenie érvényesülnie, munkanélküli.

Az országos adatokat nézve megállapíthatjuk, hogy az utóbbi években a fiatalok körében a munkanélküliek aránya folyamatosan nőtt. Az Európai Bizottság számára készült ifjúságjelentés a KSH adataiból kiindulva megállapítja, hogy „a 15–19 évesek munkanélküliségi rátája 1998 és 2001 között 27%-ról 22%-ra csökkent, majd ettől az időponttól kezdve rohamosan nőtt, 2006-ban már megközelítette a 37%-ot. A 20–24 évesek korcsoportjában a munkanélküliségi ráta némileg (11,4%-ról 9,7%-ra) csökkent az elmúlt évtized második felében. A 2001 és 2006 közötti időszakban ezzel szemben itt is tetemes, csaknem nyolc százalékpontot jelentő növekedésre került sor: 2006-ban e mutató értéke 17,2%-ot tett ki. Amennyiben az előbbi kört a viszonylag kedvezőbb helyzetben levő 25–29 évesek korcsoportjával is kibővítjük, még mindig romló tendenciát érzékelhetünk: 2001 után az évek során a 15–29 évesek együttes munkanélküliségi rátája 8,9%-ról 12,3%-ra változott. (A 25–29 éves korosztály munkanélküliségi rátája szintén magasnak mondható, hiszen 2006-ban 1,1 százalékponttal még mindig meghaladta a 15–64 éves népességre jellemzőt.)” (Magyar Nemzeti Ifjúságpolitikai Jelentés, 2008)

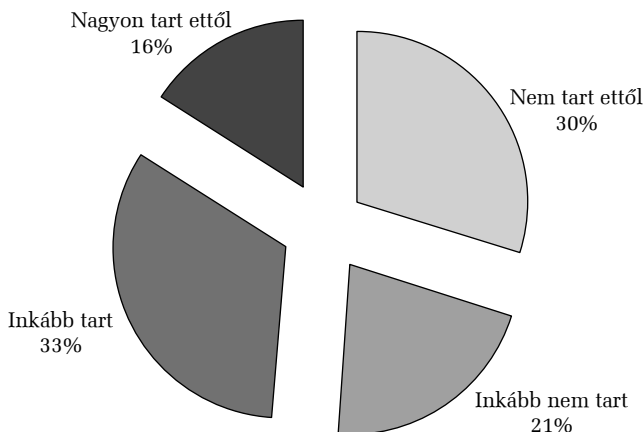
A legfrissebb adatok szerint a munkanélküliség réme az egyik legfontosabb probléma, amivel a mai fiataloknak meg kell birkóznuk. Az Ifjúság2008-kutatás gyorsjelentésének szerzői szerint a fiatalok rendkívül érzékenyen (és reálisan) ítélik meg korosztályuk problémáit. Az első nagymintás ifjúságkutatás (Ifjúság2000) eredményei azt mutatták, hogy a fiatalok legnagyobb problémája a munkanélküliség és a létbizonytalanság volt, aztán négy évvel később (Ifjúság2004), amikor a külső körülmények kedvezőbbben alakultak, a fiatalok korosztályuk belső problémáit, a drogfogyasztás terjedését a céltalanságot emelték ki, majd 2008-ban (Ifjúság2008) az általános gazdasági helyzet romlását érzékelve ismét a létfenntartás nehézségeire helyezték a hangsúlyt.¹⁰ (Bauer–Szabó, 2009) A legújabb KSH-adatok bár csak a korosztály egy részére (15–24 évesek) vonatkoznak, ugyanakkor jól jelzik a fiatalok által érzékelt kedvezőtlen folyamatot. A KSH gyorsjelentése megállapítja, hogy „a munkanélküliek 18,2%-a a munkaerőpiacon csak kis létszámban jelen lévő 15–24 éves korosztályból került ki, ez az arány a megelőző év azonos időszakai értékénél 0,8 százalékponttal magasabb, ugyanakkor a munkanélküliségi rátájuk (25,1%) 6,1 százalékponttal haladta meg az egy évvel ezelőtöt”. (KSH, 2009)

Kutatásunkban elsősorban a munkakereséssel, illetve a jövőbeli várakozásokkal, félel-

mekkel foglalkoztunk. A mintába kiválasztott fiatalok mindegyikét, aktívakat és inaktívakat egyaránt megkérdeztünk arról, hogy keresnek-e jelenleg munkát. Ennek eredménye szerint a kőszegi fiatalok közel kétharmada (72%) jelenleg egyáltalán nem keres munkát, pénzkereseti lehetőséget, a maradék viszont kisebb (18%) vagy nagyobb (10%) intenzitással igen. Érdekes megvizsgálni a jelenlegi foglalkozás és a munkakeresés kapcsolatát. Azon túl, hogy olyan természetes összefüggésekre akadunk, melyek szerint a jelenlegi munkanélküliek túlnyomó többsége intenzíven munkát keres, illetve a gyermekükkel otthon lévő nők alig tesznek hasonlóan, megfigyelhető, hogy a jelenleg tanulók jelentékeny része (25%) gondolkodik pénzkereseti lehetőségen.¹¹

Kérdőívünk a jövőbeli munkaerő-piaci sikernek becslésére is kitért, a mintába kerülteknek arra kellett válaszolniuk, hogy amennyiben jelenleg dolgoznak, mennyire tartanak állásuk elvesztésétől, illetve ha jelenleg nem dolgoznak, mennyire aggnak amiatt, hogy a későbbiekben nem találnak munkát. A kérdezettek nagyjából fele-fele arányban derű- és borúlátóak a jövőbeli munkaerő-piaci kilátásokkal kapcsolatban, azonban összességében inkább az optimista szemlélet az erősebb, ugyanis ez esetben többen tartják igaznak magukra nézve az erőteljesebb állítást. (24. ábra)

24. ábra. Tart-e attól, hogy munkanélkülivé válik, vagy nem tud majd elhelyezkedni? (N = 245)

Fontos összefüggéseket figyelhetünk meg a jövőbeli várakozások és az alapvető szocio-demográfiai jellemzők között. A kétváltozós elemzések arra mutatnak rá, hogy a nem viszonylag erős,¹² a korcsoport gyengébb¹³ kapcsolatban van a munkaerő-piaci félelmekkel. A nők között kétszer akkora eséllyel találunk olyanokat, akik inkább aggodalommal tekintenek saját jövőjükre, mint a férfiak között. Az iskolai végzettség tekintetében megfigyelhető, hogy a legalább érettségivel rendelkezők aggódnak inkább, míg az alacsonyabb iskolai végzettségek esetében általában pozitívabb jövőképet találunk. Ki kell emelnünk, hogy a jelenlegi foglalkozás nem magyarázza szignifikánsan a jövőbeli kilátások megítélését, azaz iskolások és már dolgozók hasonló mértékben aggódnak a jövőjük miatt.

Tanulás

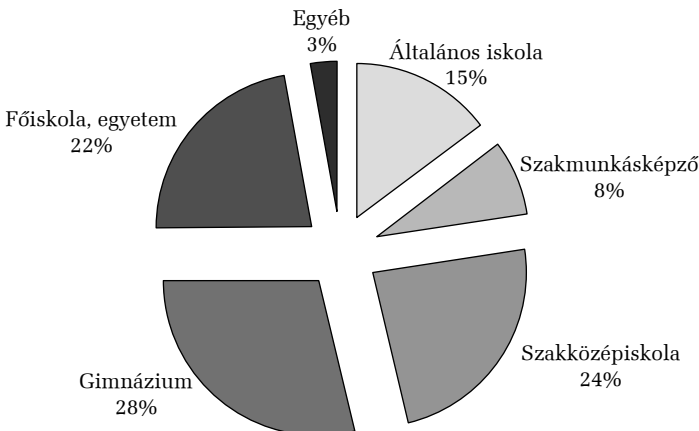
A rendszerváltás utáni munkaerő-piaci krízisből a fiatalok számára a kiutat az oktatás expanziója jelentette. Az oktatási rendszer bővülése nyugat-európai mintára, az ifjúsági munkanélküliség-növekedés elkerülésének érdekében valósult meg. Az Európai Bizottság számára készült ifjúságjelentés szerint „a magyar fiatalok csökkenő gazdasági aktivitá-

sát csak részben magyarázza az oktatásban tapasztalható expanzió. Legalább olyan fontos körülmény, hogy az utóbbi években a szakképzéssel, diplomával rendelkező pályakezdekők elhelyezkedése megnehezült, többek között a munkáltatóknak a szakképzés színvonalával, szerkezetével való elégedetlensége miatt.” (Magyar Nemzeti Ifjúságpolitikai Jelentés, 2008)

A kutatás során a munkaerő-piaci pozíció feltérképezése mellett arra is figyelmet fordítottunk, hogy a jelenleg tanulók tevékenységét részletesebben megismerjük. A tanulók többségükben középiskolába járnak, valamivel többen gimnáziumba (28%), mint szakközépiskolába (24%), emellett még jelentős a felsőoktatásban tanulók aránya (22%), ugyanakkor alig vannak olyanok, akik éppen valamilyen egyéb tanfolyamra járnak. (25. ábra) Mindezek az adatok nagyon hasonlítanak az országos eredményekre, a legtöbb esetben alig 1-2 százalékpontnyi eltérés tapasztalható a kőszegi és az országos százalékok között.

A jelenleg tanulók fele (50%) Kőszegen folytatja tanulmányait, minden harmadik tanuló (33%) Kőszegen kívül, de a megyében tanul, és csupán minden hatodik (17%) megyénél messzebbre. Természetesen nagy különbség van aszerint, hogy a kérdezettek milyen iskolába járnak. Az általános iskolások kizárólag a

25. ábra. A jelenleg tanulók megoszlása az oktatás szintje szerint (N = 148)

városi iskolák egyikét és a gimnazisták többsége (68%) is Kőszegre részesíti előnyben. A többi típus esetében azonban a kőszegi iskolák csupán a tanulók kisebb részét tudták meghódítani. Jellemző, hogy szakmunkás- és szakközépiskolát a többség (56–58%) megyén belül választ, s csupán a felsőoktatás hallgatói „merészkednek” megyehatáron túlra. Ebben az esetben háromból kettő a megyén kívül tanulnak tovább. (26. ábra)

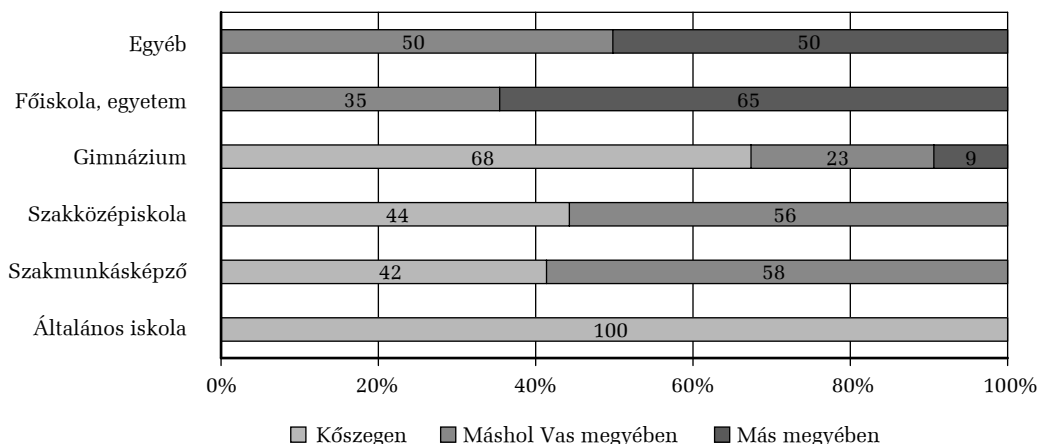
A munkához hasonlóan a tanulás esetében is megkérdeztük a fiatalokat, hogy volt-e alkalomuk külföldön tanulni, illetve gondoltak-e már erre. Azt találtuk, hogy csupán a kérdezettek töredékének volt lehetősége arra, hogy külföldön tanuljon, mindössze hét százalékuk számolt be ilyen tapasztalatról (ők elsősorban Ausztriában vagy Angliában voltak, de említették Németországot és az Egyesült Államokat is), további négytizedük (40%) szeretne élni egy ilyen lehetőséggel, és minden második megkérdezett tanuló (54%) nem gondolkozott még ezen.

Azok közül, akik foglalkoztak a külföldi tanulás gondolatával, többségükben konkrét célországban is gondolkodnak, legtöbbször Németországot vagy Angliát említette, de Ausztria is sokakat vonz. Néhány esetben említették még Olaszországot, az Egyesült Államokat, Japánt és Franciaországot.

Az ún. posztmodern társadalom, vagy információs társadalom velejárója az élethosszig tartó tanulás (lifelong learning), amely megköveteli a folyamatos (ön)képzést, a tanulást életformává alakítva. A fiatalok számára a tanulói és az aktív munkaerő-piaci státus váltakozása folyamatos, és akár párhuzamosan mindkét jellemző is igaz lehet egy-egy életszakaszban. A korábbiakban már láttuk, hogy a kőszegi fiatalok az országos átlaghoz képest nagyobb arányban ülnek az iskolapadban, emellett azonban érdemes lehet azt is megnéznünk, hogy a jelenleg aktív fiatalok terveznek-e még tanulni valamit. Az aktív fiatalok 70%-a azt állította, hogy öt éven belül szívesen tanulna még valamit, és habár nemek és korcsoportok között nem taláink jellegzetes különbséget, iskolai végzettség szerint vizsgálódva megállapítható, hogy a diplomások az átlaghoz képest sokkal inkább fogékonyak a további tanulásra, mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők.¹⁴

A kutatásban nem csupán a szándékot, hanem a további tanulási tervek irányát is fel kívántuk tární. Egyértelműen legvonzóbb irány egy magasabb iskolai végzettség elérése, azaz a továbbtanulás, amit minden harmadik aktív fiatal tervez, népszerű még egy másik szakma elsajátítása és a nyelvtanulás, amelyeket a kérdezett fiatalok mintegy negyede-ötöde választott.

26. ábra: A tanulás helye iskolatípusok szerint (N = 146)

Gazdasági helyzet, jövedelembirtokosok a családban

A fentiekben láttuk, hogy megerősítve a közszegi eredményeket az országos adatok is a munkanélküliség kiemelt jelentőségére utalnak, ráadásul ezzel egybecsengően a kilátástalan jövő, a megélhetés problémái állnak a magyarországi fiatalok gondolatvilágának központjában. Mindez még fontosabbá teszi a fiatalok anyagi helyzetének elemzését.

A kérdőíves kutatások visszatérő problémája a jövedelemre vonatkozó kérdések kezelése. Nagyon sok esetben a kérdezettek túl intim kérdésnek tartják a jövedelemre vonatkozó kérdéseket, így viszonylag nagy arányban tagadják meg a választ, ennek következtében az ilyen típusú kérdések kevésbé használhatóak. Kutatásunkban igyekeztünk kikerülni ezt a csapdát, és egyfajta, az anyagi helyzet szubjektív megítélését feltáró kérdéssel próbáltuk helyettesíteni a jövedelem összegére vonatkozó objektív, bár a fentiek miatt kevésbé használható technikát.¹⁵

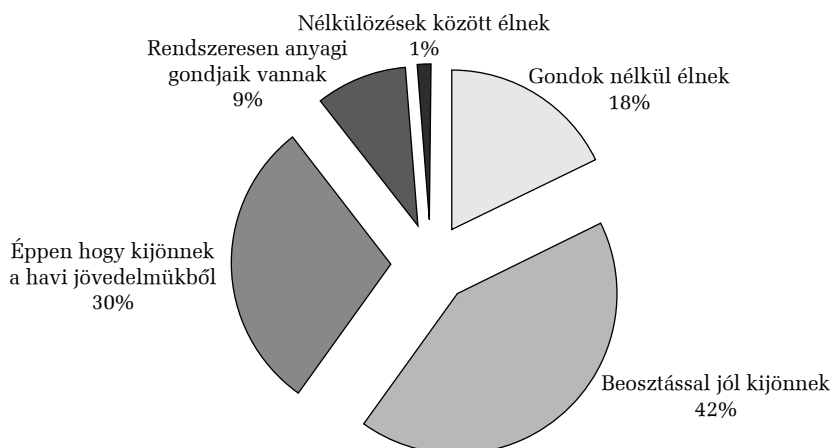
A megkérdezett fiatalok többsége – saját megítélése alapján – viszonylag jó anyagi helyzetnek örvendhet. Mint az alábbi ábrán jól látszik, többségük különösebb anyagi probléma nélkül él (60%), kisebb részük éppen hogy kijön a havi

jövedelméből (30%), és minden tizedik (10%) megkérdezett fiatal rendszeres anyagi problémáról, nélkülözésről számolt be. (27. ábra)

Az anyagi helyzetet a szobajöhető szocio-demográfiai változók közül egyik sem magyarázza igazán jól. Egyedül az iskolai végzettség esetében van értelme arról szólnunk, miszerint a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezőket kevésbé fenyegetik anyagi gondok, ugyanakkor az alacsonyabb iskolázottság nem jelent feltétlenül nélkülözést – mindez köszönhető annak is, hogy a fiatalok többségének saját (komoly) jövedelme nincs, hiszen nem dolgozik.

Itt van értelme arról beszélni, hogy hány jövedelembirtokos (értsd: akinek keresete, nyugdíja, egyéb jövedelme van) él a fiatalok családjában. Természetesen önmagában ennek a kérdésnek vajmi kevés értelme van, mindenképpen szükségünk van ezzel együtt azt is vizsgálni, hogy hány tagú az adott háztartás. Az egykeresős háztartások alkotják a teljes minta ötödét (19%) és ezek közül viszonylag sok olyan eset van (dólt kiemeléssel), amikor három vagy több személyre is csak egy jövedelemmel rendelkező jut. Minden második (53%) háztartás kétkeresős, és leggyakrabban három (vastag kiemeléssel) vagy annál több személyt tartanak el. (17. táblázat)

27. ábra. A közszegi fiatalok anyagi helyzete

17. táblázat. Háztartásokban a keresők száma az eltartottak számának viszonyában (N = 245, %)¹⁶

	Egy személy	Két személy	Három személy	Négy vagy több	Σ
Egy kereső	3	6	6	4	19
Két kereső	0	6	13	34	53
Három kereső	0	0	7	11	18
Négy kereső	0	0	0	11	11
Σ	3	12	26	59	100

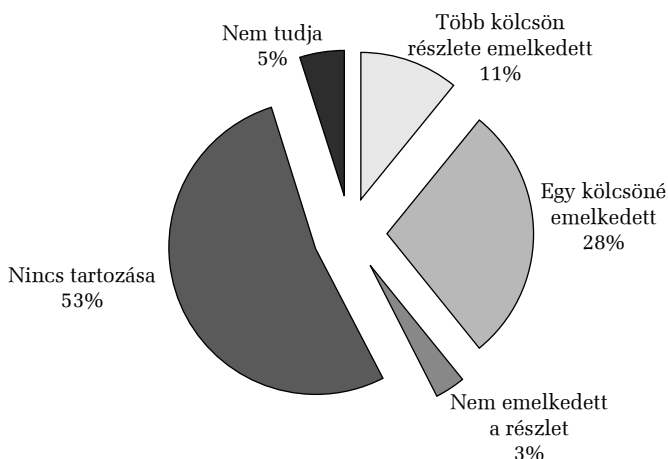
A 2008 második felében kialakuló, lavinaszerű hitelpiaci krízis után kiteljesedő világgazdasági válság Magyarországot különösen érzékenyen érinti. Az elhúzódó recesszió új stratégiákat ösztönöz, kényszeríti ki a gazdasági és társadalmi szervezetek mellett az egyénektől is. Az ifjúság környezeti és kulturális jellemzők okán is az elkövetkező időszak történéseinek centrumába fog kerülni, mint fentebb láthattuk az országos adatokban már visszaköszön – az adatfelvétel időpontjában még csupán formálódó – gazdasági visszaesés hatása.

Figyelembe véve a hazai helyzetet, szükségesnek tartottuk, hogy információkat nyerjünk a kőszegi fiatalok háztartásainak kölcsöntartozásairól. Mint a 28. ábrán is látszik, a fiatalok háztartásainak kétötödében (42%) van, felében nincs (53%) hiteltartozás, és a kérdezettek egy

része (5%) nem tudja, van-e kölcsöne a családnak. Ők főleg a legfiatalabbak korcsoportjából kerülnek ki, valószínűleg szüleik nem vonják be őket a család gazdasági ügyeibe. További fontos megfigyelés, hogy a fiatalok háztartásainak tizedében (11%) több olyan hiteltartozás is van, amelynek a törlesztő részletei megemelkedtek az utóbbi időben a hitelpiaci válság hatására.

Természetesen a tartozások léte vagy nem léte alapvetően meghatározza az anyagi helyzet szubjektív megítélését. Megfigyelhető, hogy azokban a háztartásokban, ahol van egy vagy több hitel, az anyagi helyzet megítélése is negatívabb, így azokban a háztartásokban, ahol rendszeres anyagi probléma van, vagy éppen csak a hónap végéig elegendő jövedelem áll rendelkezésre, ott a háztartások hattizede (63%) hitellel (is) terhelt.¹⁷

28. ábra. Kölcsöntartozások a kőszegi fiatalok háztartásaiban

Szubjektív prognózisok és közérzet

Az anyagi helyzet szubjektív megítéléséhez tarthatnak a jövőbeli prognózisok is, amelyeket a következőképpen vizsgáltuk: arra kértük a mintába került fiatalokat, hogy próbálják megbecsülni, hogy akkor, amikor annyi idősek lesznek, mint most a szülei, milyen lehetőségeket tudnak majd nyújtani a gyerekeiknek, illetve szüleihez képest milyen anyagi helyzetben lesznek.

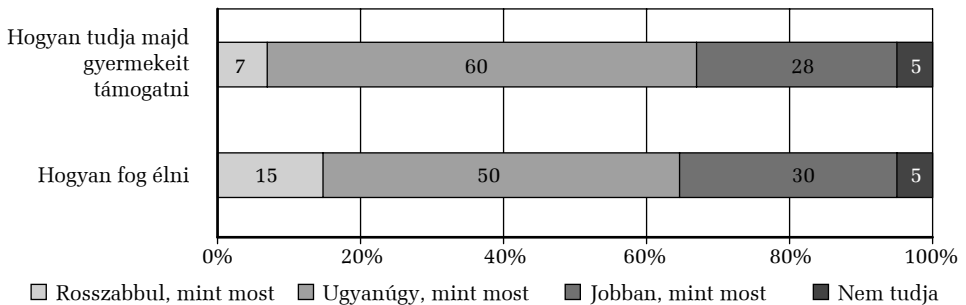
A kutatásunkból kiderül, hogy a kőszegi fiatalok inkább optimisták, mint pesszimisták a jövő tekintetében, nagyjából háromtizedük gondolja úgy, hogy a szüleihez képest kedvezőbb anyagi helyzetben lesz, illetve gyermekeit is a szüleinél jobban tudja majd támogatni. Kiemeljük, hogy a fiatalok a jövőbeli anyagi helyzetüket negatívabban ítélik meg, mint a gyermekeik támogatását, kétszer olyan arányban mondták ugyanis azt, hogy rosszabb anyagi helyzetben lesznek, mint szülei, szemben azzal, ahányan a gyermekeiknek nyújtandó támogatást viszonyították kisebbnek, mint amit ők kaptak szüleiktől. (29. ábra)

A két változó között meglehetősen erős kapcsolat van.¹⁸ A 18. táblázatból jól kiolvasható az, amit a fentiekben állítottunk, látható, hogy a fiatalok négytizede (42%, dőlt betűvel kiemelve) inkább optimista a jövő tekintetében, változatlanágot prognosztizál további négytized (40%, vastag kiemeléssel), és a maradék tekinthető csupán pesszimistának (17%, aláhúzott kiemeléssel).

A jövőbeli várakozások nagymértékben megosztják a fiatalokat, ami azt jelenti, hogy viszonylag jó kapcsolatokat találunk ezen és más változók között. Úgy tűnik, hogy a jövőbeli anyagi helyzet tekintetében a fiatalok optimistábbak, vagy az idősebb generáció tagjai realistábbak, és a felnőtt élet elkezdésével lejjebb adták vágyaikat.

Jól magyarázható kapcsolatot találunk a jelenlegi és a jövőbeli becsült anyagi helyzet között, mely szerint a jelenleg anyagi problémákkal küzdők a jövő tekintetében rendre pesszimistábbak, azaz felülreprezentáltak körükben az olyanok, akik ma úgy látják, szüleiknél rosszabbul fognak élni.²⁰ Mindezzel együtt meg kell jegyeznünk, hogy nincs szignifikáns kapcsolat a jelenlegi kölcsöntartozások és a jövőbeli anyagi

29. ábra. Szubjektív jövőbeli prognózisok

18. táblázat. Várható kilátások a jövőre nézve (N = 233, %)¹⁹

	Kevésbé, mint a szülei	Ugyanúgy, mint a szülei	Jobban, mint a szülei	Σ
Rosszabbul fog élni, mint most	<u>6</u>	<u>8</u>	0	14
Ugyanúgy fog élni, mint most	<u>3</u>	40	10	53
Jobban fog élni, mint most	0	14	19	33
Σ	9	62	29	100

helyzet megítélésében, azaz a jövőbeli anyagi helyzetet attól függetlenül ítélik meg a fiatalok, hogy ma van-e a családban tartozás.

Az előző kérdéshez hasonló erősségű kapcsolatot találtunk az iskolai végzettség és a gyermekek jövőbeli támogatása között, mely szerint a szakmunkás végzettségűek erőteljesen felülreprezentáltak azok csoportjában, akik most úgy érzik, hogy gyermeküknek többet tudnak majd adni, mint amit a szülei számukra biztosítottak. Ez az összefüggés jelzi a szakmunkások azon erős törekvését, hogy gyermekeik a társadalmi ranglétrán felfelé mobilizáljanak.²¹ Már az iskolai végzettség is jelzi az összefüggést, azonban a korcsoport domborítja csak ki igazán az idősebbek pesszimizmusát, mely jól megmutatkozik abban, hogy körükben jelentősen felülreprezentáltak azok aránya, akik úgy érzik, kevésbé tudják majd támogatni gyermekeiket.²²

A kőszegi fiatalok élethelyzetét jellemző ún. „kemény változók” mellett más puhább mutatókat is megkíséreltünk felépíteni, amelyek olyan kérdésekre keresik a választ, hogy a fiatalok mennyire szeretnek Kőszegen és Magyarországon élni. A kérdezetteknek egy ötfokú skálán kellett megadniuk a választ, mely a fenntartás nélküli pozitív érzéstől, az abszolút negatívig terjedt. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a fiatalok általában pozitív attitűddel rendelkeznek mind Kőszeggel, mind Magyarországgal

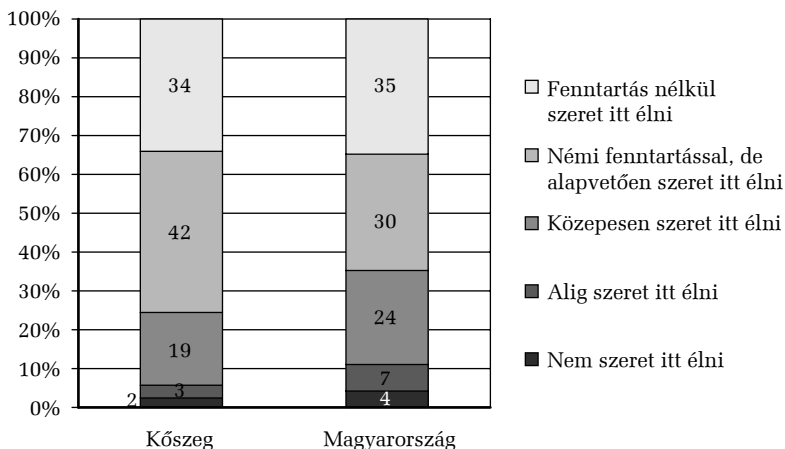
kapcsolatban, a többség alapvetően szeret ott élni, ahol él, bár egy részüknek vannak azért kisebb fenntartásai. A 30. ábrára pillantva láthatjuk, hogy a fiatalok mindössze néhány százaléka tartozik azok közé, akik nem szeretnek Kőszegen (5%) vagy hazájukban (11%) élni.

Habár Kőszeg és Magyarország megítélése között erős kapcsolat van, tehát akik az egyiket pozitívan értékelik, azok jó eséllyel tesznek ugyanígy a másikkal, Kőszeg megítélése mégis valamivel pozitívabb, mint az ország egészének.

Összevonva – további elemzésekre alkalmasa téve – az egyes kategóriákat megfigyelhetjük, hogy a legfeljebb kis fenntartásokkal, de alapvetően pozitív attitűddel rendelkezők teszik ki a fiatalok közel hattizedét (57%). Komoly fenntartásokkal rendelkezőként jellemezhető a fiatalok 16%-a (ideértve azokat is, akik csak közepesen elégedettek). A pozitív kőszegi és negatívabb országos véleményen lévők teszik ki a minta ötödét (19%), és ennek alig felét (8%) alkotják azok, akik az országgal alapvetően elégedettek, azonban Kőszeggel kevésbé.

Kifejezetten pozitív tapasztalat, hogy ezeket az attitűdöket nem magyarázzák a szocio-demográfiai jellemzők, azaz a fiatalok korosztályonként, nemenként, iskolai végzettség szerint egyformán szeretnek Kőszegen és Magyarországon lakni, és mindezen az sem változtat, ha az ide született és az ide költözött fiatalok körében

30. ábra. Kőszeg és Magyarország megítélése

vizsgálódunk, vagy a barátok számát tekintjük. Egyedül talán a törzshely léte vagy nem léte magyarázhatja valamiképp az attitűdöt,²³ azaz mintha azok, akik rendelkeznek egy vagy több törzshellyel, inkább szeretnének Kőszegen és Magyarországon lakni.

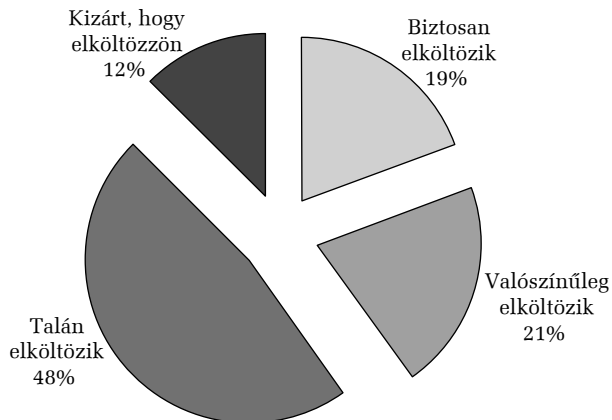
Ehhez a témához kapcsolódóan azt is megkérdeztük a mintába került fiataloktól, mit gondolnak most arról, hogy várhatóan a későbbiekben el fogják-e hagyni Kőszegét. (31. ábra) Érdekes, hogy ahhoz képest viszonylag kis arányban tartják elképzelhetetlennek ezt, mint amennyire szeretnek itt élni. Mindössze minden tizedik (12%) megkérdezett fiatal tartja teljesen kizártnak, hogy a későbbiekben elköltözik majd Kőszegről, nem zárja ki a költözés lehetőségét a fiatalok fele (48%), és további kétötödük valószínűsíti (21%), vagy teljesen biztos benne (19%).

Hasonlóan a fentiekhez, ebben az esetben is azt tapasztaltuk, hogy az általában használt szocio-demográfiai jellemzőkkel a költözés valószínűsítése nem mutat erős kapcsolatot. Meg-

nyugtónak tűnik, hogy nincs egyértelműen szignifikáns kapcsolat az iskolai végzettség, valamint a jelenlegi iskolai szint és a költözés valószínűsítése között. Ez azt jelenti, hogy a statisztika nem igazolta azt a hipotézist, mely szerint a diplomások vagy felsőoktatásban tanulók inkább számításba veszik a Kőszegről való elköltözést. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a részletes elemzésnek ezen túl már megálljt parancsol az alacsony elemszám, így könnyen elképzelhető, hogy a fenti hipotézis mégiscsak igaz lehet.

A más településen történő tanulás mellett költözést motiváló tényező lehet a munkahely is. Az adatok alapján úgy tűnik,²⁴ hogy a Kőszegen kívüli munkahely valóban erős hatást gyakorolhat a fiatalok jövőbeli terveire. A 19. táblázatból is kiolvasható, hogy a Kőszegen dolgozó fiatalok mindössze ötöde (20%) valószínűsíti a jövőbeli költözést, míg azoknak a fiataloknak, akik a városon kívül találtak munkahelyet, kétötöde (43%) gondolkozik ugyanígy.

31. ábra. A jövőbeli elköltözés lehetőségének becslése

19. táblázat. A munkahely elhelyezkedése és a jövőbeli költözés megítélése (N = 109, %)²⁵

	Kőszegen dolgozik	Nem Kőszegen dolgozik	Σ
Biztosan, vagy valószínűleg elköltözik	20	43	33
Talán elköltözik	55	42	48
Kizárt, hogy elköltözzön	25	15	19
Σ	100	100	100

Kiemelendő összefüggés mutatkozik a külföldi oktatási tapasztalatokkal rendelkező, illetve arra vágyó fiatalok és az elköltözés valószínűsítése között. Az adatok alapján megfogalmazhatjuk, hogy azok a fiatalok, akiknek volt alkalmuk külföldön tanulni vagy erre vágnak, biztosabban mondják a költözést, mint azok, akik ilyeneken még nem gondolkodtak. A talált összefüggést a külföldi munkatapasztalatok iránt érdeklődők esetében is próbáltuk reprodukálni, azonban itt már nem volt statisztikailag szignifikáns. Mindez azt jelentheti, hogy míg vélhetően a jelenleg Kőszegen kívül dolgozó fiatalok leginkább országon belül költöznének, pontosabban a külföldi munkatapasztalatok nem befolyásolják a költözési prognózisukat, addig a külföldi tanulmányok és a jövőbeli költözés valószínűsítése között erős kapcsolat van.

Kifejezetten fontos adalék, hogy azok esetében, akik azt remélik, hogy a jövőben jobban fognak élni, felülreprezentáltak az aránya, akik biztosra mondják, hogy elköltöznek Kőszegről.²⁶ Mindez azt jelenti, hogy a költözés és a jobb élet prognózisa összekapcsolódik számukra, azaz számításukat Kőszegen kívül gondolják megtalálni.

Összefoglalás

Dolgozatunk tematikus fejezeteiben arra törekedtünk, hogy az átfogó helyzet bemutatása után minden olyan részletkérdést körüljárjunk, amely érdemben befolyásolja az összképet. Az adatelemzés során mindig figyelembe vettük azokat a korlátokat, amelyek a felvétel elemszámából következtek, emellett igyekeztünk részletekben gazdag áttekintést adni a vizsgált kérdésekről. Befejezésként eredményeinkből a hangsúlyos mozzanatokat emeljük ki.

A Kőszegen élő fiatalok családi és lakáskörülményeit vizsgálva elsőként azt tartjuk fontosnak, hogy döntő többségük olyan kétgenerációs családhoz tartozik, amelyben legalább az egyik szülővel közös háztartásban zajlanak mindennapjaik. A fiatalabbak szinte kivétel nélkül így

élnek, de még a 26–29 év közöttiek fele is a szülői házban lakik. Azok is, akik már gyermeket nevelnek. Ez arra utal, hogy a gyermekneveléssel járó felelősséget, kötelezettségeket vállaló fiatalok sem tudnak – vagy nem akarnak – a szülői házból elköltözni.

A lakáskörülmények többszemponútú vizsgálata nyomán elsőként azt kellett hangsúlyoznunk, hogy a lakások tagoltsága, szobaszáma hasonló kutatás eredményeivel összehasonlítva is kifejezetten előnyös. A megkérdezettek közel kétharmada három- vagy többszobás otthonokról számolt be. A fiatalok otthonainak komfortosságát, használhatóságát áttekintve lényegesnek tartjuk, hogy a leginkább otthonos lakásokban, házakban azok élnek, akik nem költöztek el szüleiktől. Ez egyaránt érvényes a komfortelemekre és a saját vagy döntően önállóan használt szobára is. Eredményeinket együtt szemlélve azt állapíthattuk meg, hogy a kőszegi fiatalok addig élnek a legjobb lakásviszonyok között, ameddig szüleikkel közös háztartásba tartoznak. Az önállósodás lehetőségével élve viszont jellemzően a korábban megszokottnál rosszabb lakásviszonyokat kell vállalniuk.

A fiatalok társas viszonyai kapcsán generációs önmeghatározásukat, a baráti körükről adott beszámolóikat, a társas kapcsolatokhoz rendelkezésükre álló terepeket és az ezekkel kapcsolatos elvárásaikat-elégedettségüket vizsgáltuk. Minden életkori csoportról elmondhatjuk, hogy döntően a velük egykorúakat tekintik generációs társaiknak, és minden korcsoportban jelentős arányú felfelé igazodást is találtunk. Ez utóbbit azért tartjuk fontosnak, mert segítheti a fiatalok kitörését abból az „életkori gettóból”, amely (elsősorban a diákhelyzet révén) kapcsolati és mintaátvételi lehetőségeiket uniformizálja. Az életkorban előrehaladva a legidősebbek közel kétszer olyan széles életkori sávval határozták meg kortárscsoportjukat, mint a legfiatalabbak.

Elvéve állították, hogy nincsenek barátaik a saját generációjukban, és domináns többségük (69%) háromnál több kortársának tekintett barátját tartja számon. Társas kapcsolatai fenn-

tartásához, ápolásához többségüknek egy vagy több stabil találkozóhely áll rendelkezésére. Úgy tapasztalták, hogy ezeken a törzshelyeken bármikor megtalálhatnak valakit, jó emberek közül. A stabil találkozóhelyeket elsősorban a férfiak privilégiumának találtuk, a nők körében gyakoribb, hogy nincsenek törzshelyeik. Elvéve talákoztunk Kőszegen kívüli törzshelyekkel. A városon belüli találkozóhelyeket a fiatalok lakásukból elindulva egyenlő arányban képesek gyalog pár perc alatt elérni, ill. hosszabb úton megközelíteni.

A megkérdezettek törzshelyeinek több mint fele vendéglátóhely, erős negyedrésze szabadterén, közterületen található, és csak a fennmaradó 19% oszlik meg más karakterű terepek között. Azt állíthatjuk, hogy a kőszegi fiatalok többnyire megtalálják a megfizethető helyeket. Persze ez azt is jelenti, hogy kevés olyan intézményes terep létezik a városban, amelyet a fiatalok kapcsolati hálójának alakítására, gondozására hoztak létre, működtetnek.

A különböző funkciójú társas terepekkel összefüggő elvárások és elégedettség vizsgálata során azt állapítottuk meg, hogy a legerősebb elvárást a kapcsolatapoló, ill. a kapcsolatépítő funkcióval jellemezhető helyek, intézmények esetében fogalmazták meg a fiatalok. Ezeket a különböző szabadidős és segítő-tanácsadó szerepkörű intézmények követik. A szükségletsorozat utolsó helyére a kirekesztő, exkluzív karakterű terepeket sorolták. Ugyanakkor valamennyi általunk vizsgált terep kapcsán nagy különbséget találtunk a szükségletek és az elérhetőségről megfogalmazott álláspontok között. A két ítélet távolságát kifejező mutatót ennek alapján inkább elégedetlenség-, mint elégedettség-indexnek kell neveznünk. Fontosnak találtuk, hogy a kapcsolatapoló karakterű helyekről megismert elégedetlenség azzal együtt fokozódik, ahogyan a rendelkezésre álló törzshelyek egyre távolabb esnek a fiatalok lakásától. Azt kell mondanunk, hogy a kőszegi fiatalok határozottan igénylik a lakóhelyükhöz közel eső, a személyességet is biztosító, kapcsolatapolásra alkalmas helyeket, de ezek elérhetőségével korántsem elégedettek.

A kőszegi fiatalok munkaerő-piaci aktivitása az országos átlaghoz képest is alacsonynak mondható, ami jórészt annak köszönhető, hogy a korosztályos összetételben a fiatalabb korcsoportok az országos átlaghoz képest felülreprezentáltak. A mintába került 14–29 éves kőszegi fiatalok hattizede jelenleg is az oktatási rendszer része, és mindössze minden harmadik (35%) folytat kereső tevékenységet. A munkanélküli fiatalok aktívakhoz viszonyított aránya azt jelzi, hogy a fiatalok mintegy tizede munkanélküli. Megkérdezettjeink kétharmada (72%) jelenleg egyáltalán nem keres munkát, pénzkereseti lehetőséget, a maradék viszont kisebb (18%), vagy nagyobb (10%) intenzitással igen.

Az aktív fiatalok túlnyomó többsége a közelben dolgozik, Kőszegen majdnem minden második fiatal vállal munkát (45%), megyén belül valamivel kevesebben (39%) s csupán néhányan dolgoznak megyén kívül. Figyelemre méltó arányban (10%) dolgoznak a megkérdezett fiatalok külföldön, nagy valószínűséggel elsősorban a szomszédos Ausztriában. A kutatásból kiderül, hogy a fiatalok többsége nyitott a külföldi munkavállalás irányába, a többség vagy dolgozott már külföldön, vagy még nem volt rá alkalma, azonban már gondolkodott rajta.

A kutatás során kitértünk a jövőbeli munkaerő-piaci sikerek becslésére is, amelyből kiderül, hogy a kőszegi fiatalok összességében inkább optimista szemléletűek, bár jelentős azok aránya is, akik nagyon tartanak munkahelyük elvesztésétől vagy attól, hogy nem tudnak majd elhelyezkedni.

Az aktív fiatalokon kívüli nagy csoport a még tanulók csoportja, akik többségükben középiszkolába járnak, valamivel többen gimnáziumba (28%), mint szakközépiskolába (24%), emellett még jelentős a felsőoktatásban tanulók aránya (22%), ugyanakkor alig vannak olyanok, akik éppen valamilyen egyéb tanfolyamra járnak. A dolgozókhöz hasonlóan minden második Kőszegen folytatja tanulmányait, minden harmadik tanuló Kőszegen kívül, de a megyében tanul és csupán minden hatodik megye ennel messzebbre. A megkeresett fiatalok számára

vonzó lehetőség a jövőbeli tanulás, a legtöbben egy magasabb iskolai végzettség elérését, azaz a továbbtanulást tervezik, de népszerű még egy másik szakma elsajátítása és a nyelvtanulás is, amelyeket a kérdezett fiatalok mintegy negyede-ötöde választott.

A megkérdezett fiatalok többsége – saját megítélése alapján – viszonylag jó anyagi helyzetnek örvendhet, többségük különösebb anyagi probléma nélkül él (60%), de minden tizedik rendszeres anyagi problémáról, nélkülözésről számolt be. A fiatalok háztartásainak kétötödében van egy vagy több hiteltartozás, ezek többségének a törlesztő részlete megemelkedett az utóbbi időben. A jövőbeli anyagi helyzetüket tekintve a fiatalok többsége a szüleihez hasonló körülményeket képzel el, és szintén a többség úgy érzi, hogy gyermekeit hasonló mértékben tudja majd segíteni, mint őt segítették a szülei.

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a fiatalok általában pozitív attitűddel rendelkeznek mind Kőszeggel, mind Magyarországgal kapcsolatban, azonban Kőszeg megítélése valamivel pozitívabb. Ez azonban nem jelenti azt, hogy lakhelyükhöz túlságosan ragaszkodnának. Mindössze minden tizedik megkérdezett fiatal tartja teljesen kizártnak, hogy a későbbiekben elköltözik majd Kőszegről, nem zárja ki a költözés lehetőségét a fiatalok fele, és további kétötödük valószínűsíti, vagy teljesen biztos benne.

Jegyzetek

- 1 A táblázathoz $\chi^2 = 49,710$ és $p < 0,0001$ értékek tartoznak, igen erős szignifikanciát jelezve.
- 2 Somlai Péter: Család és ifjúság (p. 25–27.) In: Gábor Kálmán–Jancsák Csaba (szerk.): *Ifjúsági korszakváltás ifjúság az új évezredben*. Szeged: Belvedere Kiadó. 26.
- 3 A forrástáblázathoz $\chi^2 = 60,993$ és $p < 0,0001$ értékek tartoznak, igen erős szignifikanciát jelezve.
- 4 A táblázathoz $\chi^2 = 104,900$ és $p < 0,0001$ értékek tartoznak, igen erős szignifikanciát jelezve.

- 5 A táblázathoz $\chi^2 = 114,078$ és $p < 0,0001$ értékek tartoznak, igen erős szignifikanciát jelezve.
- 6 A forrástáblázathoz $\chi^2 = 60,266$ és $p < 0,0001$ értékek tartoznak, igen erős szignifikanciát jelezve.
- 7 A forrástáblázathoz $\chi^2 = 26,010$ és $p < 0,0001$ értékek tartoznak, igen erős szignifikanciát jelezve.
- 8 A táblázathoz $\chi^2 = 275,734$ és $p < 0,0001$ értékek tartoznak, igen erős szignifikanciát jelezve.
- 9 A táblázathoz $\chi^2 = 10,649$ és $p < 0,01$ értékek tartoznak, erős szignifikanciát jelezve.
- 10 Az Ifjúság2000 vizsgálatai szerint a 14–29 éves fiatalság három legégetőbb problémája 2000-ben a munkanélküliség, amit a kérdezettek közel fele (47%) jelölt meg, harmaduk szerint (34%) a pénztelenség, az alacsony keresetek, valamint a lakáshelyzet megoldatlansága (32%). Az Ifjúság2004 adatai szerint ez a kép lényegesen módosult, 2004-ben az ifjúság legégetőbb három problémája a kábítószer-fogyasztás terjedése (41%), a munkanélküliség (18%), a kilátástalan jövő (17%). Az Ifjúság2008 esetében a legnagyobb probléma újra a munkanélküliség (38%), a pénztelenség (22%), létbizonytalanság és kilátástalan jövő (18%). (Bauer–Szabó, 2009)
- 11 Erős kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 110,2656$ és $p < 0,0001$.
- 12 Erős kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 7,104$ és $p < 0,008$.
- 13 Gyenge kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 8,089$ és $p < 0,044$.
- 14 Gyenge kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 11,137$ és $p < 0,011$.
- 15 Érdemes megjegyezni azt is, hogy ifjúságkutatásról lévén szó, a jövedelem ebben az esetben kevésbé használható a speciális korcsoport miatt. A fentiekben láttuk azt is, hogy a fiatalok viszonylag korlátozott arányban vannak jelen a munkaerőpiacon, ebből adódóan a többség számára nehezen értelmezhető lenne ez a kérdés.
- 16 A táblázathoz $\chi^2 = 88,004$ és $p < 0,000$ értékek tartoznak, erős szignifikanciát jelezve.
- 17 Gyenge kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 32,021$ és $p < 0,000$.
- 18 Erős kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 82,889$ és $p < 0,000$.

- 19 A táblázathoz $\chi^2 = 82,889$ és $p < 0,000$ értékek tartoznak, erős szignifikanciát jelezve.
- 20 Gyenge kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 16,253$ és $p < 0,012$.
- 21 Viszonylag gyenge kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 23,500$ és $p < 0,001$.
- 22 Gyenge kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 15,208$ és $p < 0,019$.
- 23 A Pearson féle Khí-statisztika szerint nincs szignifikáns kapcsolat, de a hatásnagyságot érzékeltető Epsilonok jelentős (10 százalékpontnyi) különbséget mutatnak mind a tisztán pozitív, mind a tisztán fenntartásokkal rendelkező csoportok esetében.
- 24 Gyenge kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 6,573$ és $p < 0,037$.
- 25 A táblázathoz $\chi^2 = 6,573$ és $p < 0,037$ értékek tartoznak, gyenge szignifikanciát jelezve.
- 26 Gyenge kapcsolat a két változó között $\chi^2 = 9,772$ és $p < 0,044$.

Irodalom

- Bauer Béla–Szabó Andrea (szerk.) (2009): *Ifjúság2008 gyorsjelentés*. Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet.
- Diósi Pál (2007): Lépéskényszer. *Új Ifjúsági Szemle* V. évfolyam 4. szám.
- Gyenes Fruzsina–Kollányi Bence–Kurucz Erika–Székely Levente (2006): *Fiatalok Vas megyében* – Háttér tanulmány a Megyei Ifjúsági Cselekvésprogramhoz. ITTK.
- Központi Statisztikai Hivatal (2009) – Gyorstájékoztató. Foglalkoztatottság és munkanélküliség, 2009. február–április <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog20904.pdf>
- Központi Statisztikai Hivatal (2007): A fiatalok munkaerő-piaci helyzete a munkaerő-felmérés 2006. IV. negyedévi kiegészítő felvétele alapján
- Magyar Nemzeti Ifjúságpolitikai Jelentés az Európa Tanács (ET) részére (2008). *Új Ifjúsági Szemle* VI. évf. 1. szám.
- Somlai Péter (2004): Család és ifjúság. p. 25–27. In: Gábor Kálmán–Jancsák Csaba (szerk.): *Ifjúsági korszakváltás ifjúság az új évezredben*. Szeged: Belvedere Kiadó. 26.

